YALIYOMO

SEHEMU I: UTANGULIZI 1

SEHEMU II: HALI YA KILIMO NA USHIRIKA NCHINI 8

(a)	Ukuaji wa Sekta ya Kilimo	8
(b)	Hali ya Kilimo	9
(c)	Hali ya Ushirika	11
(d)	Ilani ya Uchaguzi ya CCM kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2005	13
(e)	Utumiaji wa Mbolea za Madini (Mineral Fertilizers)	15
(f)	Mapinduzi ya Kijani (Green Revolution)	16
(g)	Utumiaji wa Mbegu Bora	16
(h)	Kilimo cha Umwagiliaji Maji	17

SEHEMU YA III: HALI YA CHAKULA KWA MWAKA 2005/2006 18

(a)	Mazao ya Chakula	18
(b)	Uzalishaji wa Mazao ya Biashara	26
(c)	Mazao Mapya	27

SEHEMU YA IV: MAPATO NA MATUMIZI YA 2005/2006 28

(a)	Ukusanyaji wa Mapato	28
(b)	Matumizi ya Kawaida	28
(c)	Matumizi ya Maendeleo	29

SEHEMU YA V: TAARIFA YA UTEKELEZAJI MWAKA 2005/2006 29

(a)	Idara ya Sera na Mipango	29
(b)	Idara ya Utafiti na Mafunzo	31
(c)	Idara ya Umwagiliaji na Huduma za Ufundi	32

(d) Idara ya Maendeleo ya Mazao 34
(e) Mfuko wa Taifa wa Pembejeo 37
(f) Idara ya Usalama wa Chakula 38
(g) Idara ya Hifadhi ya Chakula ya Taifa (SGR) 39
(h) Idara ya Maendeleo ya Ushirika 39
(i) Idara ya Utawala na Utumishi 40

SEHEMU YA VI: MPANGO WA MWAKA 2006/2007 41

(a) Kutekeleza Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo 41
(b) Kuhakikisha Upatikanaji wa Pembejeo za Kilimo 49
(c) Kuimarisha Huduma za Kilimo 58
(d) Usindikaji wa mazao ya kilimo 64
(e) Hifadhi ya udongo na matumizi bora ya ardhi ya kilimo 65
(f) Mazao ya Chakula na Biashara 67
(g) Usalama wa Chakula na Hifadhi ya Mazao 80
(h) Miradi ya Maendeleo 82
(i) Uwekezaji na Mikopo Katika Kilimo 85
(j) Huduma za Maendeleo ya Ushirika 87
(k) Usimamizi wa Sera, Sheria na Kanuni za Kilimo 88
(l) Maendeleo ya Watumishi 90

SEHEMU YA VII: HITIMISHO 91

SEHEMU YA VIII: SHUKURANI 93

SEHEMU YA IX: MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2006/2007 95

HOTUBA YA WAZIRI WA KILIMO CHAKULA NA USHIRIKA MHESHIMIWA JOSEPH MUNGAI (MB.), KUHUSU MAKADIRIO YA MATUMIZI YA FEDHA YA WIZARA YA KILIMO CHAKULA NA USHIRIKA KWA MWAKA 2006/2007

SEHEMU I: UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika,** Naomba kutoa hoja kwamba Bunge lako Tukufu, baada ya kuzingatia taarifa iliyowasilishwa hapa Bungeni leo na Mwenyekiti wa Kamati ya Kilimo na Ardhi inayohusu Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika, sasa likubali kupitisha Makadirio ya Matumizi ya Kawaida na ya Maendeleo ya Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika kwa mwaka wa fedha wa 2006/2007. Nawashukuru sana Mwenyekiti Mheshimiwa Gideon A. Cheyo na Waheshimiwa Wajumbe wengine wa Kamati ya Kilimo na Ardhi kwa kuipitisha Bajeti ya Wizara yangu na kuiunga mkono ipitishwe na Bunge hili Tukufu.

2. **Mheshimiwa Spika,** kwa niaba yangu binafsi na kwa niaba ya wananchi wa Jimbo langu la Mufindi Kaskazini, tunaungana na Watanzania wenzetu kumpongeza Mheshimiwa Jakaya Mrisho Kikwete kwa **kuchaguliwa kwa kishindo kuwa Rais** wa Awamu ya Nne wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Ushindi huo mkubwa wa asilimia

80.28 ni matokeo ya imani na matumaini makubwa waliyonayo wananchi kwa Mheshimwa Rais Kikwete juu ya uwezo wake wa kuliongoza Taifa letu kwa Ari Mpya, Nguvu Mpya na Kasi Mpya. Aidha, nampongeza Mheshimiwa Dkt. Ali Mohamed Shein kwa kuchaguliwa tena kuwa Makamu wa Rais; na Mheshimiwa Amani Abeid Karume kwa kuchaguliwa tena kuwa Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi. Kuchaguliwa kwao kunatokana na rekodi nzuri ya uongozi wao wakiwa katika madaraka hayo katika miaka mitano iliyopita.

3. **Mheshimiwa Spika,** naomba pia niitumie fursa hii kumpongeza Mheshimiwa Edward Ngoyai Lowassa MB kwa kuchaguliwa tena na wananchi wa Jimbo lake la Uchaguzi la Monduli na kwa kuteuliwa kwake na Mheshimiwa Rais na kupitishwa na Bunge hili kwa kura nyingi kuwa Waziri Mkuu. Kuteuliwa kwake kunatokana na uwezo wake mkubwa na umahiri aliotuonyesha katika kutenda na kusimamia kazi, hususan katika ngazi ya Uwaziri wa Wizara mbali mbali.

4. **Mheshimiwa Spika,** aidha, nachukua fursa hii kukupongeza wewe mwenyewe Mheshimiwa Samuel John Sitta Mbunge wa Urambo Mashariki kwa kuchaguliwa kwa kura nyingi kuwa Mbunge na Spika wa Bunge letu Tukufu. Aidha, nampongeza Mheshimiwa Anne

Semamba Makinda, Mbunge wa Njombe Kusini kwa kuchaguliwa bila kupingwa kuwa Naibu Spika. Nawapongeza pia Waheshimiwa Job Yustino Ndugai, Mbunge wa Kongwa na Jenista Joakim Mhagama, Mbunge wa Peramiho, kwa kuchaguliwa kuwa Wenyeviti wa Bunge letu Tukufu. Huo ni mchanganyiko mzuri wa kijinsia na pia wa umri wa kati na vijana katika uongozi wa Bunge.

5. **Mheshimiwa Spika,** naomba nitumie fursa hii kuwapongeza Waheshimiwa wabunge wenzangu wote kwa ama kuchaguliwa au kuteuliwa kuwa wajumbe wa Bunge hili Tukufu. Kuchaguliwa na kuteuliwa kwao kunatokana na uwezo wao wa kuongoza na kuaminika kwa wananchi waliowachagua na Rais aliyewateua. Katika Uchaguzi Mkuu uliopita, wananchi wamekipa tena Chama cha Mapinduzi (CCM) ridhaa ya kuongoza nchi hii kwa kuwachagua Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na Rais wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar pamoja na Wabunge wengi kutoka Chama cha Mapinduzi. Huu ni ushahidi kuwa Sera za Chama Cha Mapinduzi zinakubalika na zinatekelezeka. Nawapongeza Waheshimiwa Wabunge kwa kuzinadi sera hizo kwa umahiri mkubwa mpaka Chama chetu kikapata ushindi mkubwa. Kazi iliyo mbele yetu sasa ni kuzitekeleza vizuri ili kuhakikisha Chama chetu CCM kinaendelea kuongoza Taifa hili kwa miaka mingi ijayo. Aidha,

nawapongeza Naibu Mawaziri na Mawaziri wenzangu kwa kupewa madaraka hayo na Mheshimiwa Rais. Kwa wote ndani ya Bunge hili, nawaomba kama usemavyo ule mstari wenye maneno matatu katika Kitabu cha Mungu cha Injili: ***"Tupendane Tushirikiane Tusaidiane"***.

6. **Mheshimiwa Spika,** napenda nichukue nafasi hii kuwashukuru viongozi wetu wa ngazi za juu wa Serikali ya Awamu ya Nne kwa kukipa kilimo msukumo mpya. Kwa mfano, Mheshimiwa Rais Jakaya Mrisho Kikwete, wakati alipozindua Bunge hili Tukufu aliainisha maeneo ambayo yataleta mapinduzi katika Kilimo. Aidha, Mheshimiwa Rais alipotembelea Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika tarehe 18 Januari, 2006 alitoa mwelekeo kuhusu jinsi anavyotaka kilimo kiwe na kutoa maelekezo na maagizo ambayo yametupa changamoto na mchango mkubwa katika kutekeleza majukumu ya Wizara. Katika Hotuba zake za mwisho wa mwezi, Mheshimiwa Rais amekuwa akifafanua masuala mbalimbali kuhusu kilimo, jambo ambalo limewapa hamasa kubwa wadau wa kilimo. Aidha, kufuatia ukame ulioyakumba maeneo mengi ya nchi yetu mwaka 2005/2006, Mheshimiwa Rais alitembelea sehemu mbalimbali za nchi yetu, ikiwa ni pamoja na maeneo ya biashara yakiwemo maghala na masoko ya vyakula ili kujionea hali ya upatikanaji na bei za vyakula. Katika ziara alizofanya, Mheshimiwa Rais alitoa maagizo na maelekezo

yaliyowezesha vyakula kuagizwa kutoka nje kwa wingi na hivyo kupunguza kasi ya kupanda kwa bei. Tunamshukuru sana kwa uongozi wake wa karibu sana kwa Wizara yetu katika kipindi hicho ambapo nchi yetu ilikuwa ukingoni mwa janga la njaa.

7. **Mheshimiwa Spika,** Makamu wa Rais, Mheshimiwa Dkt. Ali Mohamed Shein, katika ziara ambazo amekuwa akifanya Mikoani, amekuwa akitenga muda wa kutosha kukagua na kuona shughuli za kilimo na kutoa maagizo mbalimbali kuhusu kilimo endelevu na kinachozingatia ulinzi wa mazingira. Wizara yangu tayari imeanza kutekeleza maagizo hayo kwa kuandaa miongozo mbalimbali na mapendekezo yatakayowezesha kutungwa kwa Sheria ya Kilimo na kuhimiza Halmashauri zote nchini kutunga Sheria Ndogo za kuwafanya wadau wa kilimo kufanya shughuli zao katika namna ambayo inalinda mazingira, na inaleta mageuzi ya kilimo.

8. **Mheshimiwa Spika,** Waziri Mkuu, Mheshimiwa Edward Ngoyai Lowassa MB, kwa nyakati tofauti, ametembelea Wilaya mbalimbali nchini ili kujionea mwenyewe matatizo ya upungufu wa chakula yaliyokuwa yanawakabili wananchi na kuzungumza na wananchi na viongozi kuhusu namna ya kukabiliana na upungufu wa chakula uliokuwepo na siku za baadaye. Aidha, Waziri Mkuu amekuwa akitoa

maelekezo mbalimbali ya kuendeleza kilimo ambayo yamechangia kwa kiasi kikubwa usimamiaji mzuri wa chakula cha njaa kuwafikia walengwa na kuokoa maisha ya waliokuwa wameishiwa kabisa chakula. Mheshimiwa Waziri Mkuu pia aliitisha mkutano wa wahisani ili kuwapa taarifa kuhusu hali ya nchi yetu kuwa ukingoni mwa janga la njaa.

9. **Mheshimiwa Spika,** napenda kuchukua fursa hii kuzishukuru nchi rafiki, mashirika mbalimbali ya Kitaifa na Kimataifa, makampuni na watu binafsi kwa kuitikia wito wa Mheshimiwa Waziri Mkuu na kutoa misaada ya fedha, vyakula na mbegu kwa ajili ya wananchi walioathirika kutokana na ukame. Misaada yao tunaithamini sana na tutaendelea kuhitaji misaada yao hadi hali ya chakula nchini itakapokuwa nzuri. Nawashukuru sana Waheshimiwa Rais, Makamu wa Rais na Waziri Mkuu kwa hatua walizochukua. Aidha, nawashukuru na kuwapongeza sana viongozi wa Awamu ya Tatu tuliowapokea: Mheshimiwa Rais Mstaafu Benjamin William Mkapa, Waziri Mkuu Mstaafu Mheshimiwa Frederick Sumaye na Waziri wa Kilimo na Chakula Mstaafu Mheshimiwa Charles Keenja kwa sababu katika ‘Kihenge’ cha Taifa (*Strategic Grain Reserve*) walituachia tani 112,000 na pia akiba ya kutosha ya fedha za kigeni tulizoagizia chakula tani 42,000 kutoka nje ili kuokoa maisha ya wananchi waliokuwa wanakabiliwa na janga la njaa.

10. Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Waziri Mkuu hivi karibuni aliitisha mikutano ya wadau wa mazao ya korosho, tumbaku, kahawa na pamba. Katika mikutano hiyo, Mheshimiwa Waziri Mkuu alitoa maelekezo ambayo yametoa dira ya kuendeleza mazao hayo. Aidha, Waziri Mkuu aliziagiza Wilaya zote nchini kukipa kilimo umuhimu wa kwanza kutokana na fursa kiliyonayo katika kumwendeleza mkulima. Wizara yangu imekwishatoa mwongozo wa namna ya kuendeleza kilimo katika ngazi za Wilaya na Vijiji. Tunamshukuru sana Waziri Mkuu kwa kukipa msukumo kilimo na tunamuahidi kuwa tutatekeleza maagizo yake kwa kasi kubwa kwa lengo la kuongeza tija, mavuno na mapato ya wakulima.

11. Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kuishukuru Kamati ya Bunge ya Kilimo na Ardhi kwa ushirikiano mkubwa wanaoipa Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika. Kwa muda mfupi tangu kuundwa kwa Kamati hiyo, imetembelea Wizara na taasisi zilizo chini ya Wizara ili kuona utekelezaji wa mipango ya kilimo. Aidha, tarehe 31 Mei 2006, Kamati ilipokea na kuchambua kwa kina Taarifa ya Utekelezaji wa Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika ya Mwaka 2005/2006 na Makadirio ya Matumizi ya Mwaka 2006/2007. Ushauri na maelekezo yaliyotolewa na Kamati hiyo yamezingatiwa katika Mpango wa

Wizara ambayo leo nauwasilisha katika Bunge hili Tukufu.

12. Mheshimiwa Spika, nawapongeza Waziri Mkuu, Mheshimiwa Edward Ngoyai Lowassa MB, Waziri wa Fedha, Mheshimiwa Zakia Meghji MB, na Waziri wa Mipango Uchumi na Uwezeshaji, Mheshimiwa Juma Halifa Ngasongwa MB, kwa hotuba zao ambazo zimefafanua masuala mbalimbali yanayohusu kilimo. Wakati wa kujadili hotuba hizo, Waheshimiwa Wabunge wameonyesha jinsi wanavyokifahamu kilimo na wametoa ushauri wa usimamizi na utekelezaji wa maendeleo ya kilimo. Nawahakikishia Waheshimiwa Wabunge kuwa ushauri wao utazingatiwa katika utekelezaji wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo.

SEHEMU II: HALI YA KILIMO NA USHIRIKA NCHINI

(a) Ukuaji wa Sekta ya Kilimo

13. Mheshimiwa Spika, kwa ujumla ukuaji wa Sekta ya kilimo umeendelea kuboreka. Katika mwaka 2004, kilimo kilikua kwa asilimia 5.8 ambapo mwaka 2005 kilikua kwa asilimia 5.2. Sekta ndogo ya mazao ilikua kwa asilimia 6.0 na asilimia 5.2 katika kipindi hicho. Hata hivyo, kasi hiyo ya ukuaji bado ni ndogo kukiwezesha

kuchangia kikamilifu katika kuondoa umaskini na kutoa msukumo wa kutosha kuuwezesha uchumi wa Taifa kukua kwa kiwango kinachotakiwa.

14. Mheshimiwa Spika, aidha, ukuaji wa Sekta ya Kilimo katika miaka ya hivi karibuni umekuwa ukiathiriwa na mabadiliko ya hali ya hewa. Kwa mfano, katika mwaka 2005/2006 maeneo mengi ya nchi yetu yalikumbwa na ukame. Kutokana na ukame huo, uzalishaji wa baadhi ya mazao ya chakula na biashara katika mwaka 2006/2007 utaathirika.

(b) Hali ya Kilimo

15. Mheshimiwa Spika, zaidi ya asilimia 80 ya kilimo cha Tanzania ni cha wakulima wadogo ambao hulima kati ya hekta 0.2 na hekta 2.0. Asilimia 70 ya wakulima hao hutumia jembe la mkono, asilimia 20 majembe ya kukokotwa na wanyamakazi na asilimia 10 tu hutumia matrekta. Mazao mengi huuzwa ghafi kwa bei ndogo katika masoko ya ndani na nje. Utumiaji wa mbolea za madini (*mineral fertiliser*) na mbegu bora ni mdogo mno. Aidha, ni asilimia 11.5 tu za eneo linalofaa zaidi (*high potential*) kwa kilimo cha umwagiliaji ndilo linalotumika. Hali hii imekifanya kilimo cha nchi hii kuendelea kuwa cha kujikimu.

Upotevu wa Mazao

16. Mheshimiwa Spika, Kilimo cha Tanzania kinakabiliwa na upotevu mkubwa wa mazao yakiwa mashambani na baada ya kuvunwa. Upotevu wa mazao kabla na baada ya mavuno unafikia wastani wa kati ya asilimia 30 na 40. Upotevu huo husababishwa na visumbufu vya mimea na mazao hususan, panya, kwelea kwelea, viwavijeshi, nzige na magonjwa ya mimea. Aidha, upotevu huo unachangiwa na kutozingatiwa kwa kanuni bora za utunzaji wa mazao na ukosefu wa miundombinu bora ya kuyaandaa, kuyasafirisha na kuyahifadhi.

Uharibifu wa Mazingira

17. Mheshimiwa Spika, katika maeneo mengi ya kilimo nchini kuna upotevu mkubwa wa udongo wenye rutuba unaosababishwa na uharibifu wa mazingira. Udongo huo huchukuliwa na maji ya mvua nyakati za mvua na upepo nyakati za ukame. Hali ni mabaya zaidi kwenye Mikoa yenye mifugo mingi na yenye vipindi virefu vya ukame, ikiwemo Mikoa ya Arusha, Kilimanjaro, Manyara, Shinyanga, Mwanza, Singida na Dodoma.

Utumiaji Mdogo wa Maliasili za Ardhi na Maji

18. Mheshimiwa Spika, Tanzania imebahatika kuwa na rasilimali nyingi za ardhi nzuri, maji mengi na nishati ya jua ya kutosha. Rasilimali hizo zikitumika kikamilifu, zinaweza kuongeza sana mavuno ya mazao ya kilimo. Inakisiwa tunazo hekta milioni 44 zinazofaa kwa kilimo lakini zinalimwa milioni 10.8 tu, sawa na asilimia 24.5. Aidha, kuna hekta zipatazo 2,300,000 zinazofaa sana kwa kilimo cha umwagiliaji, lakini kwa sasa ni hekta 264,388 za eneo lilanofaa kwa kilimo hicho limeendelezwa. Maji mengi ambayo yangeweza kutumika katika uzalishaji mashambani huachwa kuelekea kwenye mito, maziwa na bahari na pengine kusababisha mafuriko ambayo huleta maafa na uharibifu wa mashamba, miundombinu ya kiuchumi na mali nyingine.

(c) Hali ya Ushirika

19. Mheshimiwa Spika, Ushirika ni chombo muhimu cha kupambana na umaskini kwa njia ya kuunganisha uwezo mdogo wa wananchi walio wengi kwa kukusanya nguvu zao kwenye Vyama vya Ushirika, ambavyo vinaweza kutoa mchango mkubwa katika kuendeleza kilimo na kazi nyingine za kukuza uchumi na kuondoa umaskini. Vyama vya Ushirika vinakabiliwa na matatizo mbalimbali yakiwemo:-

- Ubadhirifu wa fedha na mali za wanachama;
- Uongozi usio wajibika kwa wanachama;
- Uwezo mdogo wa COASCO kukagua mahesabu ya vyama vya ushirika; na
- Elimu duni ya wanachama kuhusu ushirika na haki na wajibu wao kama wanachama.

20. Mheshimiwa Spika, kama sehemu ya kuvisadia vyama vya ushirika kukabiliana na matatizo hayo, Serikali, kwa kuzingatia maelekezo ya Sera ya Ushirika ya 2002 na Sheria ya Ushirika ya 2003, imeandaa **Programu Kabambe ya Mageuzi na Modenaizesheni ya Ushirika** nchini ambayo lengo lake kuu ni kuwa na Vyama vya Ushirika vinavyoundwa kutokana na mahitaji ya wanachama na kusimamiwa na wanachama wenyewe. Programu hii itatekelezwa katika kipindi cha miaka kumi kuanzia mwaka 2005 hadi 2015. Awamu ya kwanza imeanza kutekelezwa mwaka 2005 na itakamilika mwaka 2010. Programu hiyo imeweka mkazo katika kuimarisha Vyama vya Ushirika vya Msingi kwa lengo la kukidhi mahitaji ya wanachama wake ya kiuchumi na kijamii kwa wakati.

Kuongezeka kwa Vyama vya Ushirika

21. Mheshimiwa Spika, kazi za uhamasishaji na uanzishaji wa Vyama vya Ushirika zinazotekelezwa na Wizara pamoja na wadau wa ushirika zinaonyesha matokeo mazuri. Mafanikio

hayo yanatokana na kuanzishwa kwa vyama vipya na kuongezeka kwa wanachama wapya kwenye vyama vilivyopo. Idadi ya vyama vya ushirika wa aina mbalimbali vimeongezeka kutoka vyama 5,730 mwaka 2005 hadi vyama 5,832 mwaka 2006. Sehemu kubwa ya ongezeko hilo imetokana na vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo (SACCOS) kuongezeka kutoka vyama 1,875 mwaka 2005 hadi vyama 2,028 mwaka 2006.

(d) Ilani ya Uchaguzi ya CCM kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2005

22. Mheshimiwa Spika, kuhusu kilimo Ilani ya Uchaguzi ya CCM kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2005 katika SURA YA TATU inasema, ***"Kilimo cha kisasa ndio msingi wa* uchumi *wa kisasa"***. Imefafanuliwa bayana katika ibara ya 30 kuwa, ***"Kilimo ndio msingi wa uchumi wetu na kina nafasi ya kimkakati katika modenaizesheni ya uchumi wa Tanzania. Kilimo cha kisasa ni sharti muhimu katika kujenga msingi wa uchumi wa kisasa"***. Ibara ya 31 kifungu cha (a) hadi (p) imeainisha hatua za kuchukua kukifanya kilimo kikue kwa kasi kubwa zaidi. Kuhusu Ushirika Ilani hiyo katika Ibara ya 50(b) inasema, ***"Ushirika ndio njia kuu ya uwezeshaji kwa wananchi walio wengi. Ushirika ni njia ya kukusanya nguvu".*** Serikali ya CCM ya Awamu ya Nne imezingatia maelekezo hayo katika mipango yake na imeanza

kuyatekeleza katika bajeti ya mwaka huu 2006/2007 kwa kufanya mambo makubwa manne yafuatayo:-

- **La Kwanza:** Kuongeza ruzuku ya mbolea na mbegu mara tatu kutoka Shilingi Bilioni 7.0 mwaka jana hadi Shilingi Bilioni 21 mwaka huu, na wingi wa mbolea ya ruzuku maradufu kutoka tani 63,000 mwaka jana hadi tani 129,000 mwaka huu;
- **La Pili:** Kuanza utekelezaji wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo (*Agricultural Sector Development Programme* - *ASDP*) ya miaka saba (2006/2000 – 2012/2013) itakayogharimu Shilingi Trilioni 2.5 inayolenga kuongeza tija, mavuno na mapato ya wakulima Vijijini zaidi ya maradufu. Ufafanuzi wa ASDP nitautoa katika maelezo ya mpango wa mwaka 2006/2007;
- **La Tatu:** Kupitia ASDP kuongeza eneo la kilimo cha umwagiliaji maji mashambani kutoka hekta 264,388 za sasa hadi hekta 1,000,000 ifikapo 2010. Miradi ya Umwagiliaji ya Wilaya imekisiwa kugharimu Shilingi Bilion 1,493 na ya kitaifa Shilingi bilion 474; na
- **La Nne:** Kuanza utekelezaji wa Programu Kabambe ya Mageuzi na Modenaizesheni

ya Ushirika ambayo imepangiwa katika Bajeti hii Shilingi bilioni 4.7.

(e) Utumiaji wa Mbolea za Madini *(Mineral Fertilizers)*

23. **Mheshimiwa Spika,** matumizi ya mbolea nchini ni wastani wa kilo nane za virutubisho kwa hekta kwa mwaka ikilinganishwa na wastani wa kilo 60 kwa hekta unaopendekezwa na wataalam ili kurejesha kiwango hicho kinachotumiwa na mimea kila mwaka. Matokeo ya matumizi hayo madogo uzalishaji wa mzao unaondoa virutubisho katika udongo kwa wingi kuliko vinavyorejeshwa. Kwa mfano, tathmini iliyofanywa na watalam wa kimataifa inaonyesha kwamba Tanzania ni mojawapo ya nchi ambazo zinaondoa virutubisho kwenye ardhi kuliko inavyovirejesha (**Kiambatisho Na. 1**). Nchi nyingine duniani hutumia viwango vikubwa vya mbolea kwa hekta kwa mwaka: kwa mfano, Marekani hutumia kilo 105, Ufaransa kilo 225, China kilo 279, Uingereza kilo 288, Uholanzi kilo 578, Afrika Kusini kilo 63 na Malawi kilo 27. Wastani wa matumizi ya mbolea katika nchi za Afrika Kusini mwa Jangwa la Sahara (*Sub-Sahara Africa)* ni kilo 8 kwa hekta. Hata hivyo, matumizi ya mbolea nchini yameanza kupanda kutokana na kuanza tena utaratibu wa kutoa ruzuku kwenye mbolea mwaka 2003/2004. Kutokana na hatua hizo, utumiaji wa mbolea umepanda kutoka tani 70,540 mwaka 2000/2001 hadi tani 121,000

mwaka 2005/2006, sawa na ongezeko la asilimia 41.2. Tazama **Kiambatisho Na. 2.**

(f) Mapinduzi ya Kijani (*Green Revolution*)

24. Mheshimiwa Spika, lengo lililopitishwa na Serikali ya Awamu ya Nne chini ya uongozi wa Mheshimiwa Rais Jakaya Mrisho Kikwete ni kuongeza matumizi ya mbolea hadi:

- Tani 700,000 ifikapo mwaka 2009/2010 ili kufikia virutubisho vya wastani wa kilo 50 kwa hekta; na
- Tani milioni 1.4 mwaka 2014/2015 ili kufikia virutubisho vya wastani wa kilogramu 100 kwa hekta ifikapo mwaka 2015.

25. Uamuzi huu ambao kama inavyobidi utaendana na utumiaji wa mbegu bora ni wa kuiingiza nchi yetu katika Mapinduzi ya Kijani (*Green Revolution*) na kuiaga kabisa njaa kama walivyofanya wenzetu wa India, Pakistan na China kwa kutumia mkakati kama huu. **Kiambatisho Na. 3.**

(g) Utumiaji wa Mbegu Bora

26. Mheshimiwa Spika, inakadiriwa kuwa mahitaji ya mbegu bora nchini ni zaidi ya tani 120,000 kwa mwaka. Matumizi ya mbegu bora yalifikia tani 12,830 mwaka 2004/2005, sawa na

asilimia 10.7 ya mahitaji. Utumiaji wa mbegu bora ni muhimu sana kwa maendeleo ya kilimo hususan zikitumiwa pamoja na mbolea. Serikali imeanzisha **Wakala wa Mbegu wa Taifa (*National Seed Agency*)** utakaozalisha mbegu kutosheleza mahitaji, ambao ulizinduliwa rasmi tarehe 23 Juni, 2006.

(h) Kilimo cha Umwagiliaji Maji

27. Mheshimiwa Spika, upatikanaji na matumizi endelevu ya maji katika kilimo ni muhimu ili kuhakikisha wakulima wanapata tija kubwa sanjari na matumizi ya mbolea na mbegu bora. Kwa kuzingatia hilo, Wizara imeendelea kutekeleza Mpango Kabambe wa Kuendeleza Kilimo cha Umwagiliaji Maji Mashambani *(National Irrigation Master Plan – 2002).* Katika mwaka 2005/2006, Wizara ililenga kuongeza eneo la uzalishaji kwa kutumia Kilimo cha Umwagiliaji maji mashambani kwa jumla ya hekta 18,000 ili kufikia jumla ya hekta 268,000. Hadi mwezi Mei 2006, skimu 63 zenye jumla ya hekta 14,396 zilikuwa zimekamilika na kufanya jumla ya eneo lililoendelezwa kwa kilimo cha umwagiliaji kufikia hekta 264,388.

SEHEMU YA III: HALI YA CHAKULA KWA MWAKA 2005/2006

(a) Mazao ya Chakula

28. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa mazao ya chakula katika mwaka wa 2004/2005 ulikuwa tani milioni 9.79 zikiwemo tani milioni 5.40 za nafaka na tani milioni 4.39 za mazao yasiyo ya nafaka. Mahitaji ya chakula yalikuwa tani milioni 9.55. Takwimu hizo zilionyesha kwamba Taifa lingejitosheleza kwa chakula kwa asilimia 103. Hata hivyo, bei kubwa za vyakula zilizotokana na upungufu mkubwa wa chakula katika nchi jirani hususan Malawi na Zambia, ziliwashawishi baadhi ya wakulima na wafanyabiashara wa mazao ya chakula nchini kuuza mazao hayo kwa wingi katika nchi hizo. Takwimu zinaonyesha kwamba, kati ya Julai 2005 na Machi 2006 jumla ya tani 158,392 za mazao ya chakula ziliuzwa nje ya nchi: zikiwemo tani 140,094 za mahindi, tani 10,848 za mchele; na tani 7,450 za maharage. Sambamba na hali hiyo, mvua za vuli ambazo kwa kawaida huanza kunyesha mwezi Septemba zilichelewa kuanza na zilinyesha kwa mtawanyiko mbaya na usiokidhi mahitaji ya kilimo. Aidha, mvua ndefu za mwaka ambazo kwa kawaida huanza kunyesha katikati ya mwezi wa Novemba, nazo zilichelewa kuanza kwa takriban miezi miwili. Kutokana na

hali hiyo, nchi ilikumbwa na upungufu wa chakula katika mwaka 2005/2006.

29. Mheshimiwa Spika, tathmini za kina za hali ya chakula zilizofanywa mwezi wa Agosti na Septemba na Novemba, 2005 zilionyesha kwamba wakulima wapatao 613,405 walipata mavuno ya mazao ya chakula chini ya asilimia 30 ya mahitaji yao na walihitaji jumla ya tani 21,499 za chakula kwa kipindi cha miezi mitatu kuanzia Novemba, 2005 ili kuwafikisha kwenye mavuno ya mvua za vuli. Kutokana na kutonyesha vizuri kwa mvua za vuli, Serikali na wadau wa Usalama wa Chakula walifanya tathmini nyingine mwishoni mwa mwezi wa Januari na mwanzoni mwa mwezi Februari, 2006. Matokeo ya tathmini hizo yalionyesha kwamba watu 3,764,843 walikuwa na upungufu wa chakula na kati yao watu 564,723 hawakuwa na uwezo wa kujinunulia chakula hata cha bei nafuu. Tathmini hiyo ilionyesha kwamba jumla ya tani 99,676 za chakula zilihitajika kwa ajili ya watu hao.

Hatua za kukabiliana na Njaa

30. Mheshimiwa Spika, kama Mheshimiwa Waziri Mkuu alivyoliarifu Bunge lako Tukufu, katika hotuba yake, Serikali ilitoa tani 122,638 za mahindi na kati yake tani 15,537 zilitolewa bure na tani 107,101 ziliuzwa kwa bei nafuu ya Shilingi 50 kwa kilo. Aidha, ili kuhakikisha kuwa wananchi

hawafi kwa njaa, Serikali iliagiza tani 42,000 za mahindi kutoka nchi za nje kwa gharama ya Shilingi bilioni 13.69. Mahindi hayo, yameingia nchini na yanaendelea kusambazwa.

31. **Mheshimiwa Spika**, Serikali pia ilitoa msamaha wa kodi ya forodha kwenye mahindi kutoka nje ili kuwahamasisha wafanyabiashara kuagiza mahindi. Hadi tarehe 30 Aprili, 2006, jumla ya tani 134,575.8 za mahindi zimeingizwa nchini kwa utaratibu huo.

32. **Mheshimiwa Spika,** Serikali ilipunguza ushuru wa forodha kwenye mchele unaoagizwa kutoka nje ya nchi kutoka asilimia 75 hadi asilimia 25 ili kuwahamasisha wafanyabiashara kuagiza mchele kutoka nje. Hadi tarehe 30 Aprili, 2006, jumla ya tani 27,388 za mchele ziliingizwa nchini chini ya utaratibu huo.

Maombi ya Msaada wa Chakula

33. **Mheshimiwa Spika,** Februari, 2006, Serikali iliomba msaada wa tani 100,000 za chakula kutoka kwa nchi na mashirika wahisani. Baadhi ya wahisani waliitikia wito huo na kutoa msaada wa fedha za kununulia chakula kupitia Shirika la Mpango wa Chakula Duniani. Hadi tarehe 20 Juni 2006, jumla ya tani 19,913 za chakula zilikuwa zimepatikana. Kati ya hizo, tani 8,317 zimekwishawasili nchini na ugawaji umeanza katika Mikoa ya Shinyanga, Dodoma,,

Arusha na Kilimanjaro . Nchi zilizotoa msaada huo ni Saudi Arabia US$ 2,000,000, Canada US$ 1,929,824 na Uturuki US$ 200,000, Jamhuri ya Czech US$ 128,821, Australia US$ 1,094,890, Uholanzi na Sweden US$ 3,200,000. Wengine walikuwa watu binafsi marafiki wa WFP US$ 82,118. Nachukua nafasi hii kuwashukuru sana wote hao waliotusaidia. Nawashukuru pia Ofisi ya Waziri Mkuu, Wakuu wa Mikoa, Wakuu wa Wilaya, Watendaji wa Serikali, wananchi na wafanyabiashara walioshiriki katika kufanikisha zoezi la usambazaji wa chakula nchini.

Matarajio ya Upatikanaji wa chakula 2006/2007

34. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu imekamilisha tathmini ya awali ya uzalishaji wa mazao ya chakula nchini katika msimu wa kilimo wa 2005/2006. Matokeo ya tathmini hiyo yanaonyesha kwamba uzalishaji wa mazao ya chakula utafikia tani milioni 10.73 zikiwemo tani milioni 5.19 za mazao ya nafaka na tani milioni 5.54 za mazao yasiyo ya nafaka. Mahitaji ya chakula kwa mwaka 2006/2007 yamekisiwa kufikia tani milioni 9.73. Kwa hiyo, inatarajiwa kuwa Taifa litajitosheleza kwa chakula kwa asilimia 110.

35. Mheshimiwa Spika, aidha, tathmini hiyo imeonyesha kwamba Mikoa ya Mtwara, Ruvuma, Rukwa, Mara na Kigoma itajitosheleza kwa

chakula na kuwa na ziada na haitakuwa na maeneo yenye upungufu wa chakula. Mikoa ya Tanga, Mbeya, Lindi, Kagera, Morogoro, Iringa na Manyara itakuwa na ziada lakini itakuwa na maeneo yenye upungufu wa chakula. Mikoa ya Pwani, Kilimanjaro, Tabora na Arusha itajitosheleza kwa chakula lakini itakuwa na maeneo yenye upungufu wa chakula. Mikoa ya Shinyanga, Dodoma, Singida, Mwanza na Dar es Salaam itakuwa na upungufu wa chakula kwa viwango tofauti kama ilivyoonyeshwa katika **Kiambatisho Na. 4**.

36. Mheshimiwa Spika, kutokana na matokeo ya tathmini hiyo, Taifa kwa ujumla litajitosheleza kwa chakula. Hata hivyo, yatakuwepo maeneo yatakayokuwa na upungufu wa chakula. Hivyo, changamoto kubwa ni namna ya kusambaza chakula kutoka maeneo yenye ziada ya chakula kwenda kwenye maeneo yenye upungufu.

Tahadhari ya Upungufu wa Chakula 2006/2007

37. Mheshimiwa Spika, ili kukabiliana na upungufu wa chakula unaoweza kujitokeza, Serikali imechukua hatua zifuatazo:-

- Imeagiza tani 30,000 kutoka nje ya nchi ili kuwezesha SGR kuwa na akiba ya kukabiliana na upungufu wa chakula unaoweza kujitokeza;

- Imepanga kununua tani 80,000 za mahindi na mtama kutoka katika Mikoayenye ziada ya chakula;
- Kuwahimiza wananchi waliopata mavuno mazuri ya chakula katika msimu wa 2005/2006 kuhakikisha wanajiwekea akiba ya chakula ya kutosheleza angalau mahitaji ya kaya hadi kufikia mavuno ya msimu wa 2006/2007. Wananchi wanashauriwa kuuza ziada tu;
- Kuwahimiza wafanyabiashara kununua chakula kutoka kwenye maeneo yenye ziada na kukiuza kwenye maeneo yenye upungufu wa chakula kwanza kabla ya kufikiria kukiuza nje ya nchi;
- Kuwahimiza wananchi wanaotegemea mifugo kwa ajili ya kipato chao, kuuza baadhi ya mifugo wakati huu ambapo ina hali nzuri na bei ziko juu ili wajinunulie na kuhifadhi chakula cha kutosha mahitaji yao hadi msimu ujao;
- Kuwahamasisha wananchi wengine wanaotegemea kipato kutokana na shughuli zingine ambazo si za kilimo cha mazao ya chakula kununua chakula cha kutosha mahitaji yao wakati wa kipindi cha mavuno ambapo bei za vyakula zinakuwa nafuu; na

- Kufanya tathmini ya kina kwa kushirikian na Halmashauri za Wilaya na wadau wengine katika maeneo yenye upungufu wa chakula mwezi Julai 2006. Lengo ni kubaini kaya zenye upungufu wa chakula na hatua za kuchukuliwa.

Hali ya Chakula Nchi za Jirani

38. Mheshimiwa Spika, taarifa ya Shirika la Chakula na Kilimo la Umoja wa Mataifa (*FAO*) ya Aprili, 2006 kuhusu matarajio ya uzalishaji wa mazao ya chakula Duniani inaonyesha kwamba nchi nyingi za Kusini mwa Afrika zikiwemo: Malawi, Zambia, Zimbabwe, Botswana, Namibia na Msumbiji zilipata mvua za kutosha na zinatarajia kupata mavuno mazuri ya nafaka. Nchi za Afrika ya Kusini na Angola zinatarajiwa kupata mavuno pungufu ikilinganishwa na mwaka 2005. Uzalishaji wa mahindi katika nchi ya Afrika ya Kusini unatarajiwa kushuka kutokana na kushuka kwa bei ya zao hilo na kuwepo kwa akiba kubwa ya mahindi ya miaka ya nyuma. Afrika ya Kusini ina akiba ya mahindi ya tani milioni 4.5. Uzalishaji katika nchi ya Angola umeathirika kutokana na kipindi kirefu cha ukame katika maeneo ya Kusini Magharibi ambayo ni maarufu kwa kuzalisha nafaka.

39. Mheshimiwa Spika, Nchi za Kenya, Somalia na Djibouti pamoja na kupata mvua nzuri

katika baadhi ya maeneo, zitaendelea kuwa na upungufu wa chakula katika mwaka 2006/2007 kutokana na athari za ukame wa muda mrefu. Nchi ya Uganda itakuwa na hali nzuri ya chakula isipokuwa maeneo ya Kaskazini mwa nchi hiyo. Upandaji wa mazao ya chakula katika nchi za Burundi na Rwanda ulichelewa kuanza kutokana na kuchelewa kuanza mvua kunyesha. Hali hiyo inaweza kuathiri uzalishaji wa mazao ya chakula. Pamoja na mvua nzuri kunyesha katika Jamhuri ya Kidemokrasi ya Kongo (*DRC*), hali ya chakula inaweza kuendelea kuwa mbaya kwa sababu ya vita za wenyewe kwa wenyewe.

40. Mheshimiwa Spika, upungufu wa chakula katika nchi jirani unaweza kuathiri upatikanaji wa chakula nchini kutokana na biashara za vyakula mipakani. Biashara ya vyakula hufanyika sana katika mipaka ya Tanzania na Kenya, Malawi, Zambia, Rwanda Burundi na Kongo. Kutokana na hali nzuri ya chakula katika nchi za Malawi na Zambia, hali ya chakula katika Mikoa ya Nyanda za Juu Kusini inaweza isiathirike sana. Hata hivyo, upatikanaji wa chakula katika Mikoa ya Tanga, Kilimanjaro, Arusha, Manyara na Mara unaweza kuathirika kutokana na biashara ya mipakani hasa katika mpaka wa Tanzania na Kenya. Hivyo Wizara yangu itashirikiana na Mikoahusika kuhamasisha wananchi kuhifadhi chakula cha kutosheleza mahitaji ya kaya zao ya mwaka mzima. Aidha,

Serikali itawahamasisha wafanyabiashara kupeleka kwanza vyakula kwenye Mikoayenye upungufu kabla ya kuuza nchi za nje.

(b) Uzalishaji wa Mazao ya Biashara

41. Mheshimiwa Spika, mazao makuu ya biashara ambayo huzalishwa nchini ni pamoja na; pamba, korosho, kahawa, chai, sukari, tumbaku, pareto na mkonge. Uzalishaji wa mazao hayo umeonyesha kupanda isipokuwa mazao ya kahawa na chai ambayo uzalishaji wake uliathiriwa na ukame. Kati ya mazao hayo, zao la pamba liliongoza kwa kuliingizia Taifa fedha za kigeni likifuatiwa na tumbaku, kahawa, korosho, chai, sukari, mkonge na pareto. Uzalishaji wa mazao ya biashara nchini katika mwaka 2005/2006 kwa kulinganisha na mwaka 2004/2005 ni kama inavyoonyeshwa kwenye **Jedwali Na. 1.**

Jedwali Na.1: Uzalishaji wa Mazao ya Biashara

Zao	UZALISHAJI (TANI)		Badiliko (Asilimia)	Mapato ya Fedha za Kigeni (Sh. '000,000)
	2004/2005	2005/2006		2005/2006
Pamba	3 44,210	376,590	10.2	111,500
Tumbaku	51,970	56,500	8.7	80,800
Chai	31,900	30,000	-6.25	25,600
Kahawa	54,000	34,334	-30.56	74,300
Pareto	1,000	2,500	150	1,292
Mkonge	26,800	27,000	0.75	7,300
Korosho	81,600	90,385	10.77	46,600
Sukari	229,620	263,317	14.7	13,630
Jumla				**361,022**

Chanzo: Bodi za Mazao na Benki Kuu

(c) Mazao Mapya

42. Mheshimiwa Spika, ili kukabiliana na kuyumba kwa bei za mazao ya asili ya biashara katika soko la Dunia, Wizara kwa kushirikiana na wadau wa kilimo imeanza kuhimiza kilimo cha mazao yenye thamani kubwa na soko la uhakika kama vile; vanilla, paprika, maua, pilipili, iliki, mananasi, mapesheni, vitunguu, *Jatropha* na *Artemizia*. Suala la kuongeza tija na uzalishaji kwa kuzingatia ubora vinapewa umuhimu mkubwa kwa kuwa mazao yenye ubora wa juu yana bei nzuri na uhakika wa soko. Ili kuinua tija na kuzalisha mazao yenye ubora unaotakiwa katika masoko ya ndani na nje ya nchi, Wizara imeandaa mpango wa kuwapatia wakulima mbegu na vipando bora na mafunzo kuhusu uzalishaji wa mazao hayo. Mbinu itakayotumika kuendeleza mazao hayo ni pamoja na kilimo cha mkataba (*contract farming*) ambacho kinawahakikishia wakulima pembejeo na soko la mazao watakayozalisha na kuwapatia mafunzo ya kanuni bora za uzalishaji na matumizi sahihi ya pembejeo.

SEHEMU YA IV: MAPATO NA MATUMIZI YA 2005/2006

(a) Ukusanyaji wa Mapato

43. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha wa 2005/2006, Wizara ilikadiriwa kukusanya jumla ya Shilingi 727,120,000 kutoka kwenye vyanzo vyake mbalimbali hususan kodi za ukaguzi wa mazao. Hadi kufikia tarehe 20 Juni 2006, kiasi cha Shilingi 798,362,279.11 sawa na asilimia 109.8 ya makadirio zilikusanywa.

(b) Matumizi ya Kawaida

44. Mheshimiwa Spika, mwaka 2005/2006 Wizara yangu ilitengewa jumla ya Shilingi bilioni 134.89. Kati ya fedha hizo, Shilingi bilioni 71.4 zilitengwa kwa ajili ya matumizi ya kawaida na Shilingi bilioni 63.49 kwa ajili ya miradi ya maendeleo. Kati ya fedha za miradi ya maendeleo, Shilingi bilioni 7.44 zilikuwa fedha za ndani na Shilingi bilioni 56.05 zilikuwa fedha za nje.

45. Mheshimiwa Spika, hadi tarehe 25 Juni 2006, Wizara ilipokea Shilingi 68,130,959,591.42 za matumizi ya kawaida, ambazo ni sawa na asilimia 95.4 ya kiasi kilichoidhinishwa. Hadi tarehe 25 Juni 2006 matumizi ya kawaida yalifikia Shilingi 68,125,775,586.61 sawa na asilimia 99.99 ya kiasi kilichotolewa.

(c) Matumizi ya Maendeleo

46. Mheshimiwa Spika, hadi tarehe 15 Juni 2006, Shilingi 7,440,000,000 fedha za ndani zilikuwa zimetumika, sawa na asilimia 100 ya fedha zilizoidhinishwa. Aidha, Shilingi 22,661,521,445.28 fedha za nje, sawa na asilimia 40 ya fedha za nje zimetumika kugharamia miradi. Matumizi haya madogo yanatokana na kutokuanza kutekelezwa kwa miradi ya DASIP (Shilingi 4,000,000,000) na Programu ya Kuendeleza Huduma za Kilimo (*Agricultural Services Support Programme – ASSP*) Shilingi 27,919,600,000 ambazo sasa zitaanza kutekelezwa mwaka 2006/2007. Aidha, Programu ya ASSP sasa imejumuishwa ndani ya Mfuko wa Pamoja wa ASDP (*ASDP Basket Fund*).

SEHEMU YA V: TAARIFA YA UTEKELEZAJI MWAKA 2005/2006

47. Mheshimiwa Spika, utekelezaji kupitia Idara za Wizara ulikuwa kama ifuatavyo:-

(a) IDARA YA SERA NA MIPANGO

48. Mheshimiwa Spika, Mambo muhimu yaliyotekelezwa na Idara ya Sera na Mipango ni

yafuatayo:-

(i) ***Kukamilisha maandalizi ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo*** **(Agricultural Sector Development Programme-ASDP)** ***kwa kuzingatia Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu wa 2005***

49. Mheshimiwa Spika, katika nusu ya kwanza ya mwaka 2006, Wizara yangu ikishirikiana na Wizara nyingine za Sekta ya Kilimo na kwa kuzingatia **Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu wa 2005** na maelekezo ya Mheshimiwa Rais alipotembelea Wizara, imekamilisha kuandaa **Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo (*Agricultural Sector Development Programe ASDP*)** ya miaka saba (2006/2007-2012/2013) ambayo ilianza kuandaliwa mwaka wa 2002. Kwa hiyo, Programu hii kama ilivyo sasa ni ya utekelezaji wa Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2005. Aidha, Idara iliratibu maandalizi na uzinduzi wa Mradi wa Uwekezaji Katika Sekta ya Kilimo Wilayani ***(District Agricultural Sector Investment Project – DASIP)*** na kuratibu Mipango na Bajeti ya Wizara.

(ii) Ubinafsishaji wa Mashamba na Mashirika ya Kilimo

50. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka wa 2005/2006, Wizara kwa kushirikiana na Tume ya Rais ya Kurekebisha Mashirika ya

Umma na Taasisi nyingine ilibinafsisha mashamba ya mpunga ya Mbarali na Kapunga na ya ngano ya West Kilimanjaro.

(iii) Kurekebisha na Kuhuisha Sheria

51. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2005/2006, Wizara imeendelea kurekebisha na kuhuisha sheria kwa lengo la kuongeza ushiriki wa sekta binafsi katika kilimo. Kazi kubwa zilizotekelezwa ni pamoja na kuandaa mapendekezo ya mfumo wa sheria ya Mbolea na Kanuni za sheria za mbegu, Haki Miliki za Uzalishaji wa Mbegu na Mimea Mipya na kufanya mapitio ya Sheria ya Afya ya Mimea na ile ya Taasisi ya TPRI.

(b) IDARA YA UTAFITI NA MAFUNZO

Utafiti wa Mazao

52. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, utafiti wa mazao ya kilimo uliendelea kwa lengo la kupata mbegu zenye sifa za kutoa mavuno mengi kwa eneo, kuvumilia magonjwa, ukame, na kukomaa mapema. Baadhi ya mafanikio yaliyopatikana ni utoaji wa mbegu bora za ufuta (Lindi 02), ngano (Riziki C1) na maharage (Selian 05). Aidha, vituo vya utafiti vilizalisha mbegu za mama *(breeder seed)* za mazao ya mpunga (tani 7.9), mahindi (tani 8.2), maharage (tani 63), viazi mviringo (tani 40,000), pamba (tani 8), muhogo (vipando 2,684,000), viazi vitamu-

vipando (894,800), pareto (vipando 21,961) na korosho (miche 31,500 na vikonyo 55,960).

Mafunzo kwa Watumishi

53. Mheshimiwa Spika, mwaka 2005/2006 jumla ya wanafunzi 559 walijiunga na mafunzo ya muda mrefu ngazi ya stashahada ya kilimo ambayo yaligharamiwa na Serikali. Aidha, wanafunzi wengine 345 walihudhuria mafunzo ya muda mrefu ngazi ya astashahada ya kilimo kwa utaratibu wa kujigharamia. Wanafunzi 240 wa stashahada ya kilimo na 263 wa astashahada ya kilimo walihitimu.

(c) IDARA YA UMWAGILIAJI NA HUDUMA ZA UFUNDI

Kilimo cha umwagiliaji

54. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2005/2006, Wizara ililenga kuongeza eneo la uzalishaji kwa kutumia kilimo cha umwagiliaji maji kwa jumla ya hekta 18,000 ili kufikia jumla ya hekta 268,000. Hadi Mei 2006, jumla ya skimu 63 zenye jumla ya hekta 14,396 zilikuwa zimekamilika na kufanya jumla ya eneo lote la kilimo cha umwagiliaji kuwa hekta 264,388. Skimu hizo zilitekelezwa kupitia Programu Husishi ya Kuendeleza Kilimo cha Umwagiliaji – PIDP (hekta 2,804); Miradi inayogharimiwa na Mfuko wa Pamoja wa Tanzania na Japan wa Msaada wa Chakula (hekta 1,250) na Mipango ya

Wilaya ya Maendeleo ya Kilimo – DADPs (hekta 4,377). Aidha, Wizara kwa kupitia Kanda za Umwagiliaji imeendeleza skimu 18 zenye eneo la hekta 5,227 na kujenga mabwawa 6 yenye uwezo wa kumwagilia hekta 738. Skimu nyingine 29 zenye jumla ya hekta 3,604 ziko katika hatua mbalimbali za utekelezaji.

55. Mheshimiwa Spika, aidha, Wizara iliendelea kuhimiza na kusimamia uanzishaji wa mashamba ya mfano katika maeneo yanayozunguka Ziwa Viktoria kwa lengo la kutengeneza ukanda wa kijani wa mazao ya kilimo **(*Green Belt*).** Mashamba ya mfano yanayosimamiwa na vikundi 10 yenye jumla ya hekta 36 yalianzishwa.

Matumizi Bora ya Ardhi

56. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Wizara iliendelea kuhimiza matumizi endelevu ya ardhi ya kilimo ili kuchangia katika juhudi za Taifa za kuongeza uzalishaji wa kilimo na kukabiliana na madhara yatokanayo na mmomonyoko wa udongo mashambani ambao huchangia katika tatizo la uharibifu wa mazingira. Kazi muhimu zilizotekelezwa ni pamoja na kupima mashamba, kutoa ushauri wa kilimo mseto na matuta, kuchora ramani, kuanzisha mashamba ya mfano ya mbinu za kudhibiti mmomonyoko wa udongo na kutoa mafunzo kwa wataalam.

Matumizi ya Zana Bora za Kilimo

57. Mheshimiwa Spika, kazi zilizotekelezwa katika mwaka 2005/06 ni pamoja na kuendeleza kilimo cha zana bora za kilimo kwa kutekeleza kazi zifuatazo: kutoa ushauri wa kitaalam, kuhamasisha wafanyabiashara na vikundi vya wakulima kunzisha vituo vya zana za kilimo, kuwapatia mafunzo wataalam wa zana za kilimo. Aidha, jumla ya vituo 30 vya maksai vilifanyiwa ukarabati.

(d) IDARA YA MAENDELEO YA MAZAO

Huduma za ugani

58. Mheshimiwa Spika, kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kueneza mbinu ya Shamba Darasa (*Farmer Field Schools-FFS)* katika Halmashauri za Wilaya 20, kutayarisha na kutangaza vipindi vya redio vya Ukulima wa Kisasa, kuandaa na kusambaza machapisho na majarida kwa wakulima na kushirikisha sekta binafsi katika utoaji wa huduma za ugani. Kazi nyingine zilihusu utoaji wa mafunzo ya rejea kwa wataalam wa huduma za ugani na kusimamia viwango vya utoaji wa huduma za ugani.

Udhibiti wa Visumbufu vya mimea na mazao

59. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha 2005/2006, Wizara kwa kushirikiana na Serikali za Mitaa na wakulima ilipambana na milipuko ya

visumbufu mbalimbali vya mimea na mazao ikiwa ni pamoja na kwelea kwelea, nzige, viwavijeshi, panya na magonjwa mbalimbali ya mimea. Wizara iliendelea kuhamasisha wakulima kutumia mbinu ya Udhibiti Husishi *(IPM).* Aidha, Wizara ilifanya ukaguzi wa mazao yanayoingia nchini na yanayotoka nje ya nchi, ili kudhibiti uingizaji wa viuatilifu. Kazi nyingine muhimu ilikuwa ni kuendelea na juhudi za kudhibiti magugu maji katika Ziwa Viktoria, kudhibiti magonjwa ya mnyauko fusari wa mibuni na mnyauko wa migomba mkoani Kagera.

Uendelezaji wa Mazao

60. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha wa 2005/2006 kazi muhimu zilizotekelezwa ni pamoja na kuzalisha kwa wingi vipando na mbegu bora za mazao ya muhogo, soya, mahindi lishe, miche ya matunda, viungo na kuhamasisha kilimo cha mkataba katika mazao ya mboga na matunda na viungo. Aidha, Wizara iliwahamasisha wakulima wa mboga, matunda na maua kuweka mfumo wa kitaasisi utakaowawezesha kuwa na mipango ya pamoja ya uzalishaji, usindikaji na masoko.

61. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Wizara iliendelea na utekelezaji wa Mradi Shirikishi wa Maendeleo ya Kilimo na Uwezeshaji (*Participatory Agricultural Development and Empowerment Project-PADEP),* Programu ya

Kusaidia Sekta ya Kilimo *(Agricultural Sector Programme Support)* na Programu Maalumu ya Usalama wa Chakula (*Special Program for Food Security)*. Miradi hiyo ilitoa mchango mkubwa katika utekelezaji wa malengo ya Wizara katika kuimarisha huduma za ugani, uzalishaji wa mbegu kwa kuwatumia wakulima, uundaji na usimamizi wa vikundi vya wakulima, kuwawezesha wakulima kupata mikopo na kutoa mafunzo kwa wakulima na wataalam wa kilimo.

Pembejeo za Mazao

62. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, kazi zilizofanyika ni pamoja na kuwahamasisha wafanyabiashara wa pembejeo, hususan mbolea na viuatilifu kuagiza na kuingiza nchini pembejeo hizo kulingana na mahitaji ya wakulima. Kama mbolea ingepatikana kwa wakati na kwa bei nafuu matumizi ya mbolea nchini yangeweza kufikia tani 385,000. Hadi kufikia mwezi Juni 2006, jumla ya tani 241,753 za mbolea ikijumuisha mbolea za ruzuku zilipatikana. Mbolea hizo ni pamoja na DAP (tani 18,152); UREA (tani 118,976); CAN (tani 28,134); TSP (tani 13,283); NPK 20:10:10 (tani 9,077); NPK 25:5:5 (tani 5,980); NPK 10:18:24 (tani 48,740); SA (tani 7,585) na MRP (tani 150). Kati ya hizo, jumla ya tani 121,000 za mbolea zilinunuliwa na wakulima kati ya hizo, mbolea iliyouzwa chini ya utaratibu wa ruzuku ilikuwa tani 51,629.

63. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, upatikanaji wa mbegu bora ulifikia jumla ya tani 10,477 za mazao ya nafaka, mikunde na mbegu za mafuta. Kati ya hizo, tani 1,452 zilizalishwa na Mashamba ya Serikali ya Mbegu za Msingi ***(Foundantion Seed Farms),*** makampuni binafsi yalizalisha tani 3,528 hapa nchini na tani 5,220 ziliagizwa kutoka nje. Aidha, Wizara iliendelea kudhibiti ubora wa mbegu zinazozalishwa na kuingizwa nchini kupitia Taasisi ya Serikali ya Kudhibiti Ubora wa Mbegu *(Tanzania Official Seed Certification Institute* - TOSCI*)*.

(e) MFUKO WA TAIFA WA PEMBEJEO

64. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2005/2006, Mfuko wa Taifa wa Pembejeo ulipewa shillingi 2,921,426,610 kwa ajili ya kutoa mikopo kwa wasambazaji wa pembejeo za kilimo na zana za kilimo, wakulima binafsi, vikundi vya wakulima (SACCOS) na Mifuko ya Pembejeo ya Halmashauri mbali mbali kwa ajili ya kununua na kusambaza pembejeo za kilimo na mifugo, zana za kilimo, kukarabati matrekta mabovu na kununua matrekta mapya. Mikopo ilitozwa riba ya asilimia 8 ikilinganishwa na wastani wa riba ya asilimia 15 inayotozwa na mabenki. Kuanzia Julai 2005 hadi tarehe 10/05/2006 jumla ya fedha zilizotumika kwa kutoa mikopo ni Shilingi 5,745,510,720.00. Kiasi hicho, kinajumuisha

marejesho ya mikopo ya miaka iliyopita. Hatua za kisheria zinaendelea kuchukuliwa dhidi ya wadaiwa sugu ili kuhimiza urejeshaji wa mikopo.

(f) IDARA YA USALAMA WA CHAKULA

Taarifa za hali ya chakula

65. Mheshimiwa Spika, kazi muhimu zilizotekelezwa katika kipindi cha mwaka 2005/2006 ni pamoja na kuboresha mfumo wa ukusanyaji takwimu na taarifa za chakula nchini ambapo, mafunzo ya ufuatiliaji wa hali ya mazao mashambani na hali ya chakula yalitolewa kwa wataalam wa ugani katika Halmashauri za Wilaya na Miji katika Mikoayote. Kazi nyingine zilihusu ukusanyaji wa takwimu na taarifa ya hali ya mvua na mazao mashambani na kufanya tathmini za uzalishaji wa mazao ya chakula na mwenendo wa hali ya chakula nchini.

Hifadhi ya chakula na Usindikaji

66. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Wizara iliendesha kampeni ya ukadiriaji na hifadhi ya chakula cha kutosha mahitaji ya kaya katika Mikoa ya Iringa, Mbeya, Rukwa, Morogoro, Ruvuma, Pwani, Kagera, Kigoma, Mtwara, Lindi na Tanga. Aidha, teknolojia za hifadhi, usindikaji na elimu ya lishe kwa mazao ya mtama, muhogo, viazi, mboga na matunda ilitolewa.

(g) IDARA YA HIFADHI YA CHAKULA YA TAIFA (SGR)

67. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Hifadhi ya Chakula ya Taifa ilianza na akiba ya tani 112,712.4 za mahindi na pia ilinunua tani 1,773.8 za mahindi zenye thamani ya Shilingi milioni 316.7. Hii ni sawa na asilimia 4.0 ya lengo la kununua tani 44,000. Lengo halikufikiwa kutokana na ukame ulioikumba sehemu kubwa ya nchi. Kutokana na upungufu huo, Serikali, kupitia Ofisi ya Waziri Mkuu Kitengo cha Maafa ilinunua tani 81,156.9 kutoka Hifadhi ya Chakula ya Taifa na tani 42,000 kutoka nje ya nchi ili kutosheleza mahitaji ya wananchi waliokumbwa na upungufu wa chakula.

(h) IDARA YA MAENDELEO YA USHIRIKA

68. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, kazi muhimu iliyofanyika ilihusu utekelezaji wa Programu Kabambe ya Mageuzi na Modenaizesheni ya Ushirika nchini (*Cooperative Reform and Modernization Program – CRMP*) ambayo ilianza kutekelezwa rasmi mwezi Januari, 2005. Lengo kuu la Programu hiyo ni kuwawezesha wanachama kuibua Ushirika unaoendeshwa kibiashara, wenye nguvu za kiuchumi na uwezo wa kuhimili ushindani katika soko huru. Programu hii ni sehemu ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo (ASDP) na imelenga kutekeleza malengo ya MKUKUTA

kupitia sekta ndogo ya Ushirika. Programu hiyo imewezesha kuimarisha uongozi wa vyama vya ushirika kwa kusimamia chaguzi za viongozi wa Vyama vya Ushirika vya Msingi na Vyama Vikuu 2,074 kati ya vyama 2,551 vyenye sifa ya kufanya uchaguzi katika Mikoatisa ya Tanzania Bara. Aidha, Maafisa Ushirika 200 wa Mikoana Wilaya wamepewa semina maalum ili kuwawezesha kusimamia vizuri uchaguzi.

69. Mheshimiwa Spika, pamoja na kuimarisha uongozi, mafanikio katika Ushirika yamejitokeza kwenye ongezeko la vyama vya ushirika na wanachama. Kwa mfano, idadi ya SACCOS na wanachama wa vyama hivyo imekuwa ikiongezeka kwa kasi. Idadi ya wanachama iliongezeka kutoka 254,651 mwezi Mei, 2005 hadi 291,368 mwezi Mei, 2006. Aidha, Mikopo iliyokuwa imetolewa na SACCOS hadi Mei, 2005 imeongezeka kutoka Shilingi bilioni 54.1 hadi Shilingi bilioni 65.7 mwezi Mei 2006. Mikopo hiyo hutolewa kwa ajili ya kazi mbalimbali ikiwa ni pamoja na kilimo, ufugaji, biashara, ujenzi wa nyumba, elimu na tiba.

(i) IDARA YA UTAWALA NA UTUMISHI

70. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2005/2006, Wizara iliendelea kutekeleza zoezi la kuwapandisha watumishi cheo, kurekebisha ajira za watumishi kwa kuwaajiri katika masharti sahihi

na kuwathibitisha kazini pamoja na kuajiri watumishi wapya. Watumishi waliopandishwa cheo ni 260 na walioajiriwa ni 131. Kazi nyingine zilihusu kutoa mafunzo ya mabadiliko yanayoendelea katika utumishi wa umma, namna ya kujikinga na maambukizi ya virusi vya UKIMWI na mapambano dhidi ya rushwa.

SEHEMU YA VI: MPANGO WA MWAKA 2006/2007

(a) Kutekeleza Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo

71. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo (ASDP) umeanza hatua kwa hatua kwa kuzingatia Mwongozo wa Maandalizi ya Programu (*ASDP Framework and Process Document*). Tangu mwaka 2002/2003, fedha zimekuwa zinapelekwa moja kwa moja kwenye Halmashauri kutekeleza Mipango ya Maendeleo ya Kilimo Wilayani (DADPs) kama sehemu ya utekelezaji wa ASDP. Wakati huo huo maandalizi ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo yalikuwa yanaendelea na yamekamilika mwanzoni mwa 2006. Wizara za Sekta ya Kilimo, ambazo ni Kilimo Chakula na Ushirika, Maendeleo ya Mifugo, Viwanda Biashara na Masoko na Tawala za Mikoana Serikali za

Mitaa, zimeweka utaratibu wa kugharamia utekelezaji wa Mpango huu kupitia Kapu la Mfuko wa ASDP (*ASDP Basket Fund)*.

72. **Mheshimiwa Spika,** Programu hii imekadiriwa kugharimu Shilingi trilioni 2 na bilioni 500 katika kipindi cha miaka saba kuanzia mwaka 2006/2007. Programu hii ni ya aina yake ambayo itatekelezwa katika Mikoana Wilaya zote pamoja na Wizara nne za Sekta ya Kilimo kwenye ngazi ya Taifa. Aidha, zaidi ya asilimia 75 ya utekelezaji wa Programu utakuwa kwenye ngazi ya Wilaya na katika Wilaya hizo, zaidi ya asilimia 75 ya matumizi yatalenga kwenye miradi ya kilimo cha umwagiliaji. Katika mwaka wa fedha wa 2006/2007, Programu imetengewa Shilingi bilioni 45.67 ambazo kati yake Shilingi bilioni 33.17 ni za wahisani na Shilingi bilioni 12.5 ni za Serikali.

73. **Mheshimiwa Spika,** malengo makuu ya ASDP ni yafuatayo:-

- Kuongeza tija, mavuno na mapato ya wakulima zaidi ya maradufu;
- Kuwawezesha wakulima kupata mafunzo na teknolojia za kilimo;
- Kuwa na uhakika wa masoko na miundombinu ambavyo pia huchangia kuongeza tija, mapato na faida katika kilimo;

- Kutekeleza Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini Tanzania (MKUKUTA) miongoni mwa wakulima na wafugaji;
- Kuongeza kilimo cha umwagiliaji kutoka hekta 264,388 za sasa hadi hekta 1,000,000 ifikapo 2010; na
- Kuvutia uwekezaji katika sekta binafsi kwa kuboresha Sheria, Sera na Kanuni.

74. **Mheshimiwa Spika,** gharama za Programu katika ngazi ya Wilaya na Taifa kwa miaka saba zitakuwa kama ifuatavyo:

Gharama za Utekelezaji katika Ngazi ya Wilaya na Vijiji – Jumla ni Shilingi bilioni 1,876 sawa na asilimia 75 ya bajeti ya programu:

- Uwekezaji katika kilimo cha umwagiliaji maji mashambani Shilingi bilioni 1,493 sawa na asilimia 80 ya fedha zitakazopelekwa Wilayani.
- Miradi ya Kuendeleza Kilimo Shilingi bilioni 135.795 sawa na asilimia 7.24 ya fedha zitakazopelekwa Wilayani.
- Uboreshaji wa Huduma za Kilimo Shilingi bilioni 189.63 sawa na asilimia 10.11 ya fedha zitakazopelekwa Wilayani.
- Kujenga Uwezo wa Utekelezaji wa Mipango kwa Watendaji na Wakulima na Kuboresha

Mifumo ya Utendaji Shilingi bilioni 29.342 sawa na asilimia 2 ya fedha zitakazopelekwa Wilayani.

- Kuendesha mafunzo ya wakulima na wafugaji na watumishi katika ngazi ya Wilaya Shilingi bilioni 15.794 sawa na asilimia 0.84 ya fedha zitakazopelekwa Wilayani.

Gharama za Utekelezaji katika Ngazi ya Taifa – Jumla ni Shilingi bilioni 615.9 sawa na asilimia 25 ya bajeti ya Programu.

- Kuboresha huduma za ugani na utafiti Shilingi bilioni 104.21 sawa na asilimia 16.92 ya fedha zitakazobaki ngazi ya Taifa;
- Kuendeleza kilimo cha umwagiliaji Shilingi bilioni 474 sawa na asilimia 76.97 ya fedha zitakazobaki ngazi ya Taifa;
- Kuendeleza masoko na sekta binafsi Shilingi bilioni 11.4 sawa na asilimia 1.84 ya fedha zitakazobaki ngazi ya Taifa;
- Uhakika wa Upatikanaji wa Chakula Shilingi bilioni 5.3 sawa na asilimia 0.86 ya fedha zitakazobaki ngazi ya Taifa;
- Kuratibu, kufuatilia na kutathmini shughuli za Programu Shilingi bilioni 17.9 sawa na asilimia 2.91 ya fedha zitakazobaki ngazi ya Taifa.

Maelezo ya kina ya makadirio ya gharama ya Programu kwa kipindi cha miaka saba yameonyeshwa kwenye **Kiambatisho Na. 5**.

75. Mheshimiwa Spika, Wizara za Sekta ya Kilimo zimeboresha Mwongozo wa Kuandaa Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya na kuutuma kwenye Wilaya zote. Utaratibu wa kuwajengea uwezo wataalam wa Halmashauri za Wilaya wa kuandaa Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya umeandaliwa na mafunzo hayo yatatolewa katika mwaka 2006/2007. Miongozo mingine inayohusu namna ya kuendeleza kilimo cha umwagiliaji, uimarishaji wa masoko, ushirikishwaji wa sekta binafsi na uhakika wa upatikanaji wa chakula itatayarishwa katika mwaka 2006/2007. Aidha, Waheshimiwa wabunge wote watafanyiwa semina maalum ya kuwaelielimisha zaidi juu ya ASDP.

76. Mheshimiwa Spika, Programu hii ndiyo itakayotafsiri kwa vitendo utekelezaji wa Mkakati wa Maendeleo ya Sekta ya Kilimo (*Agricultural Sector Development Strategy – ASDS*) pamoja na Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini (MKUKUTA) katika Sekta ya Kilimo. Katika mwaka wa kwanza, Programu imeweka mkazo mkubwa katika kujenga uwezo wa Wilaya kutayarisha na kutekeleza Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya (*District Agricultural Development Plans- DADPs*) pamoja na kujenga

uwezo wa watendaji katika ngazi za Mikoa, Wilaya na Vijiji ili kuwahudumia wakulima kwa ufanisi zaidi. Maeneo mengine yanayosisitizwa ni kuboresha huduma za ugani, utafiti na mafunzo ya kilimo ambayo ni majukumu muhimu ya Wizara husika za Sekta ya Kilimo.

77. **Mheshimiwa Spika,** katika mwaka 2006/2007, pamoja na bajeti iliyotengwa kwa ajili ya kutekeleza Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo, Shilingi bilioni 15.3 zimetengwa kwa ajili ya miradi inayoendelea ambayo pia inachangia katika kutekeleza programu hii, kama ifuatavyo:-

- Mradi Shirikishi wa Kuendeleza Kilimo na Uwezeshaji *(PADEP)* kwa ushiriki wa Benki ya Dunia unatekelezwa katika Mikoa14 na Wilaya 31, Shilingi bilioni 9.5;
- Mradi wa Kuimarisha Kilimo *(ASPS)* kwa ushiriki wa DANIDA katika Mikoa ya Iringa na Mbeya, Shilingi bilioni 2.3; na
- Mradi wa Kuimarisha Uwekezaji Wilayani *(DASIP)* unaotekelezwa kwa ushiriki wa ADB katika Mikoa ya Mwanza, Shinyanga, Mara, Kagera na Kigoma, Shilingi bilioni 3.5. Aidha, maandalizi ya aina hii yanaendelea kwa Mikoa ya Tabora, Rukwa, Singida, Dodoma na Wilaya mbili za Zanzibar.

78. Mheshimiwa Spika, Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo ni hatua muhimu ya kutekeleza dhana ya Serikali ya kupeleka madaraka kwa wananchi (*decentralization by devolution*). Aidha, ni changamoto kubwa kwa Wilaya kuibua Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya (DADPs) kwa kutumia mbinu shirikishi pamoja na kuwajibika kwa usimamizi wa fedha. Ni muhimu sana viongozi na watendaji katika Mikoana Wilaya kuelewa vizuri mantiki ya Programu hii. Fedha za kutoka Kapu la Mfuko wa ASDP (ASDP Basket Fund) zitapatikana kwa kuibua Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya na si vinginevyo. Kwa hiyo, ni muhimu sana kwa kila Wilaya kuandaa Mpango wa Maendeleo ya Kilimo wa Wilaya ulioibuliwa kwa utaratibu shirikishi kutoka miongoni mwa wakulima Vijijini. Serikali inao wajibu wa kuhakikisha uibuaji wa Mipango hiyo unafanyika. Hivyo, Wizara itakuwa macho kufuatilia na kuzisaidia Halmashauri kufanikisha zoezi hili.

79. Mheshimiwa Spika, ili kuratibu, kufuatilia na kutathmini utekelezaji wa Programu kwa ufanisi, uwezo wa watendaji wa Wizara za Sekta ya Kilimo kuanzia ngazi ya Wilaya hadi Taifa utajengwa katika kuandaa mipango, kutekeleza na kuandaa taarifa za utekelezaji. Aidha, Wizara za Sekta ya Kilimo zitatayarisha mfumo ambao utatumika kukusanya takwimu na kuandaa taarifa za utekelezaji na matokeo ya Programu

kulingana na malengo yaliyowekwa. Vilevile, Mfumo wa utoaji taarifa unaotumiwa na Serikali za Mitaa utaboreshwa ili kuwa na mfumo mmoja utakaokubalika kutoa taarifa za utekelezaji wa Programu kuanzia ngazi ya Vijiji hadi Taifa.

80. Mheshimiwa Spika, Programu itajenga uwezo wa watendaji wa Mikoaili isaidie kutoa utaalamu kwa Wilaya katika maeneo ya uandaaji wa mipango, ufuatiliaji, usimamizi, tathmini ya matokeo na uandaaji wa taarifa za utekelezaji. Aidha, vigezo vitakavyotumika kupima ubora wa Mipango ya Maendeleo ya Kilimo Wilayani vitawekwa. Mapitio ya utekelezaji yatakuwa yanafanyika kila baada ya muda maalum ili kuifanyia marekebisho Programu pindi itakapoonekana kuna haja ya kufanya hivyo.

81. Mheshimiwa Spika, tarehe 18 Januari 2006, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Mheshimiwa Jakaya Mrisho Kikwete alipotembelea Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika alisisitiza wajibu wa Wizara katika kutekeleza Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2005 ambapo alitoa maagizo na maelekezo yafuatayo:-

- Kutayarisha mkakati na mipango itakayowezesha kubadilisha kilimo kuwa cha kisasa, chenye tija na kitakacho waletea wananchi maendeleo;

- Kuhakikisha wakulima wanapata na kutumia zana bora, pembejeo za kilimo hususan mbolea, mbegu bora na madawa ya kudhibiti visumbufu. Aidha, aliagiza kuwa na wakulima wenye ujuzi (*skilled farmers*) na kuhakikisha upatikanani wa masoko ya uhakika;
- Kuhakikisha kuwa wakati wote wananchi hawafi kwa njaa;
- Kuendeleza kilimo cha umwagiliaji kwa kutumia kila chanzo cha maji kinachowezekana – mito, maziwa, mabwawa, visima na maji ya mvua.

82. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo ambao utaanza mwaka 2006/2007 ni utekelezaji wa Ilani ya CCM ya Uchanguzi Mkuu wa Mwaka 2005, na maagizo ya Mheshimiwa Rais. Aidha, maagizo mengine yamezingatiwa katika bajeti hii kama ifuatavyo:-

(b) Kuhakikisha Upatikanaji wa Pembejeo za Kilimo

Ruzuku ya mbolea, mbegu na madawa:

83. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia umuhimu wa mbolea katika kuendeleza kilimo, ruzuku ya mbolea imeongezwa kutoka Shilingi bilioni 7.5 mwaka 2005/2006, hadi Shilingi bilioni 21. Lengo kuu la Serikali katika kutoa ruzuku

ya mbolea ni kuhakikisha kuwa matumizi ya mbolea yanaongezeka ili kuongeza tija, mavuno na mapato ya wakulima. Inakadiriwa kwamba upatikanaji wa mbolea yenye ruzuku utaongezeka mara dufu kutoka tani 63,000 mwaka 2005/2006 hadi tani 129,000 mwaka 2006/2007. Aidha, tani 3,000 za mbegu bora na madawa ya korosho yatapatiwa ruzuku.

84. Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa mpango wa kutoa ruzuku ya mbolea umekumbwa na matatizo mengi ya kiutekelezaji ambayo inabidi yapatiwe ufumbuzi wa haraka. Matatizo haya yanatokana na usimamizi dhaifu, uteuzi wa waagizaji na mawakala wa mbolea wasio na uwezo na wasio waaminifu na kutokuwepo kwa utaratibu wa wazi wa kutenganisha mbolea yenye ruzuku na isiyo na ruzuku. Katika mwaka 2006/07, hatua madhubuti zitachukuliwa kudhibiti hali hii kama ifuatavyo:-

- Kuweka vigezo vya wazi na imara vya kuteua wasambazaji na mawakala wa mbolea;
- Kuwataka mawakala kusaini mikataba na Halmashauri husika;
- Kila Kijiji kutoa orodha ya wakulima kwa wakala wa mbolea *(stockist)* ambayo ndiyo itakayotumika kuwauzia wakulima mbolea yenye ruzuku;

- Kutangaza bei za mbolea kwenye ngazi za Mikoa, Wilaya na maduka ya mawakala;
- Kutumia mifuko maalum kwa mbolea ya ruzuku; na
- Kuimarisha kamati za Mikoana Wilaya katika kusimamia na kufuatilia upatikanaji wa mbolea ya ruzuku.

85. Mheshimiwa Spika, Viongozi na watendaji wote kwenye ngazi za Taifa, Mkoa na Wilaya wanatakiwa kutoa kipaumbele cha pekee katika kusimamia mbolea ya ruzuku ili kuhakikisha hakuna hata mfuko mmoja wa mbolea utakaopotea.

Kuhakikisha Upatikanaji na Utumiaji wa Mbegu Bora

86. Mheshimiwa Spika, Wizara itahakikisha matumizi ya mbegu bora za mazao muhimu yanayozalishwa nchini yanaongezeka kutoka wastani wa tani 10,500 za sasa hadi tani 30,000 kwa mwaka ifikapo mwaka 2010 kwa kutekeleza yafuatayo:-

- Kuhakikisha Wakala wa Serikali wa Mbegu za Mazao *(Agricultural Seed Agency)* unatekeleza mpango mzuri wa uzalishaji na usambazaji wa mbegu bora;
- Kuhamasisha sekta binafsi kushiriki katika uzalishaji na uagizaji wa mbegu bora;

- Kuhamasisha wakulima kujizalishia mbegu za ubora unaotambulika *(Quality Declared Seed)*; na
- Kuimarisha uwezo wa Taasisi ya Ukaguzi na Udhibiti wa Ubora wa Mbegu (TOSCI) wa kusimamia Sheria na Kanuni za udhibiti wa ubora wa mbegu ili kuhakikisha wakulima wanapata mbegu zenye ubora unaotakiwa.

87. Mheshimiwa Spika, tarehe 13 Juni, 2006 kulifanyika mkutano maalumu wa Wakuu wa Nchi za Afrika kuhusu mbolea (*Africa Fertilizer Summit – African Union Special Summit of the Heads of State and Government*) huko Abuja, Nigeria. Mimi nilipata heshima kubwa na ya pekee kumwakilisha Mheshimiwa Rais Jakaya Mrisho Kikwete katika mkutano huu, ambao ulikuwa na mafanikio makubwa kwa kukubaliana nchi wanachama kutekeleza yafuatayo:-

- Kuanzisha mawakala wa pembejeo za kilimo (*agro-dealers/rural stockists*) Vijijini ifikapo Juni 2007;
- Kuanzisha dhamana ya Kitaifa kwa mikopo ya pembejeo za kilimo (*National Agricultural Input Credit Guarantee Facilities*);
- Kutoa ruzuku ya pembejeo kwa wakulima wasio na uwezo (*smart subsidies for the poor and vulnerable*);

- Kuanzisha mtandao wa kikanda wa kununua na kusambaza mbolea, usio na vikwazo vya kibiashara na kuhimiza uzalishaji wa mbolea kitaifa na kikanda; na
- Kuanzisha mfumo wa kugharimia maendeleo ya utumiaji wa mbolea Afrika (*Africa Fertilizer Development Financing Mechanism*).

88. Mheshimiwa Spika, aidha, mkutano huu ulitoa Tamko la Abuja kuhusu Mapinduzi ya Kijani ya Afrika (*Abuja Declaration on the Africa Green Revolution*) ambalo pamoja na mambo mengine, linasisitiza umuhimu wa mbolea za madini na mbegu bora katika kuleta mapinduzi ya kilimo. Tamko hilo linaelekeza kuongeza matumizi ya mbolea hizo kutoka wastani wa sasa wa kilo 8 za virutubisho kwa hekta hadi angalau kilo 50 kwa hekta ifikapo mwaka 2015. Iwapo Tanzania itazingatia agizo hilo, inatarajiwa kwamba matumizi ya mbolea nchini yataongezeka kutoka tani 121,000 za sasa hadi tani milioni 1.4 mwaka 2015. Mkutano umezitaka Serikali za Afrika kuchukua hatua madhubuti za kuongeza upatikanaji wa mbolea kwa wakulima. Kaulimbiu ya Mkutano huu ni **Rutubisha Udongo, Lisha Bara la Afrika (*Nourish the Soil Feed the Continent*).** Nasi Kaulimbiu yetu tumeamua itakuawa: **Rutubisha Udongo Kulisha Taifa.**

89. Mheshimiwa Spika, uamuzi wa Serikali wa kuongeza bajeti ya ruzuku ya mbolea ni hatua muhimu ya Kutekeleza Tamko la Abuja. Aidha, Serikali inategemea kuanza mazungumzo na waagizaji wa mbolea na wahisani kwa lengo la kuanzisha akiba maalum ya mbolea nchini (*National Fertilizer Buffer Stock*) ili kuhakikisha kuwa kuna mbolea ya kutosha nchini wakati wote na kwa bei nafuu.

Kupanua Kilimo cha Umwagiliaji

90. Mheshimiwa Spika, maji ni pembejeo muhimu sana katika kilimo bora na endelevu. Kwa hiyo, lengo la Wizara yangu ni kufanya Kilimo cha umwagiliaji kuwa ni kitovu cha Kilimo bora nchini. Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya Maji itasimamia kikamilifu matumizi bora ya maji katika kilimo ili kuhakikisha kuwa watumiaji wote wanajua kuwa maji ni rasilimali muhimu na inatumika kwa njia endelevu ili isiathiri upatikanaji wake. Lengo la Wizara ni kuendeleza eneo linalomwagiliwa kutoka hekta 264,388 za sasa hadi hekta 1,000,000 ifikapo mwaka wa 2010. Nchi yetu ina eneo la hekta zipatazo milioni 29.4 zinazofaa kwa kilimo cha umwagiliaji. Kati ya hizo, hekta milioni 2.3 zina uwezo mkubwa wa Kilimo cha umwagiliaji *(high irrigation potential)*; hekta milioni 4.8 uwezo wa kati wa kuendelezwa *(medium potential)* na hekta milioni 22.3 uwezo mdogo wa kuendelezwa.

91. Mheshimiwa Spika, takwimu hizi zinatuonyesha kuwa nchi yetu ina fursa kubwa ya kuendeleza kilimo cha umwagiliaji ambayo hatujaitumia ipasavyo. Kilimo cha umwagiliaji kimekuwa kikikua kwa kasi ndogo kutokana na miradi ya umwagiliaji kuhitaji uchunguzi wa kina ili kuhakikisha ni endelevu na haina athari kwa mazingira na pia inahitaji fedha nyingi ambazo haziwezi kupatikana kwa wakati mmoja. Mikakati ya kutekeleza kilimo cha umwagiliaji imeainishwa katika Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo ambayo utekelezaji wake unaanza mwaka huu.

92. Mheshimiwa Spika, kazi nyingine zitakazotekelezwa na Wizara katika mwaka 2006/ 2007, ili kuendeleza kilimo cha umwagiliaji ni kama ifuatavyo:-

- **Usimamizi wa uimarishaji wa miundombinu iliyojengwa katika maeneo ya umwagiliaji:** Wizara yangu itahakikisha kwamba maeneo yote yenye miundombinu ya umwagiliaji yanawekewa utaratibu mzuri wa usimamiaji. Kazi hii itafanywa kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya.
- **Ujenzi wa Skimu na Mabwawa**: skimu 14 za asili zenye eneo la hekta 4,200 zitakarabatiwa. Aidha, mabwawa manne yatakayowezesha hekta 750 kumwagiliwa yatajengwa katika maeneo yenye ukame.

Sambamba na kazi hizo, Kazi nyingine zitakazofanyika ni pamoja na usanifu wa skimu 63 katika Mabonde ya Mito Wami na Kilombero Mkoani Morogoro ambayo yana maji ya uhakika na rutuba ya kuwezesha hekta 315,000 kuendelezwa. Aidha, michoro kwa ajili ya kuendeleza maeneo kame ya Mikoa ya Singida, Dodoma, Tabora, Shinyanga na Manyara itatayarishwa kama sehemu ya maandalizi ya kuendeleza kilimo cha umwagiliaji katika maeneo hayo. Vilevile, michoro hiyo itasaidia kuharakisha ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji mara fedha zitakapopatikana kutoka vyanzo mbalimbali tunavyoendelea kuvifanyia kazi.

- **Mfuko wa Pamoja wa Tanzania na Japan wa Msaada wa Chakula (*Japan Food Aid Counterpart Fund*).** Mfuko huu ambao umeanzishwa kutokana na mapato ya mauzo ya chakula cha msaada kinachotolewa na Serikali ya Japan, unatumika kugharamia miradi midogo midogo inayolenga zaidi katika kuongeza upatikanaji wa chakula nchini. Katika mwaka 2006/2007 skimu nane za umwagiliaji zenye jumla ya hekta 3,540 zitagharamiwa na Mfuko huu. Skimu hizo ni Uraroni, Rombo (hekta 1,250); Lundo,

Mbinga, (hekta 400); Makangaga, Lindi Vijijini (hekta 100); Mang'ola Prison Farm, Karatu (hekta 450); Kitere, Mtwara Vijijini (hekta 120); Ulyanyama, Sikonge (hekta 500); Butiama, Musoma Vijijini (hekta 320) na Mbebe, Ileje (hekta 400). Pamoja na kutekeleza miradi hiyo, Wizara kupitia Ofisi zake za Kanda za Umwagiliaji itaendelea kuzisaidia Halmashauri za Wilaya kuandaa maandiko ya kitaalam ya kuombea fedha kupitia Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya kutoka kwenye Kapu la Mfuko wa ASDP *(ASDP Basket Fund)*.

- **Kujenga Uwezo wa Wataalamu na Wakulima Kuendeleza Kilimo cha Umwagiliaji Maji:** ili kuwezesha miundo mbinu ya skimu na mabwawa kuwa endelevu, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya itasimamia skimu zote za umwagiliaji maji mashambani na mabwawa ili kuhakikisha kwamba malengo ya tija na uzalishaji yaliyowekwa katika skimu hizo yanafikiwa. Utekelezaji utahusisha kutoa mafunzo ya matumizi bora ya maji kwa wakulima na mafunzo kuhusu uendeshaji na usimamizi wa skimu za umwagiliaji maji kwa wafanyakazi wa Halmashauri. Aidha, Wizara itatoa mafunzo kwa wakulima yatakayowawezesha

kutumia teknolojia za kisasa za uvunaji wa maji ya mvua hususan ujenzi wa matangi ya ardhini ya kuvuna maji (*underground water tanks*), umwagiliaji kwa njia ya matone (*drip Irrigation*), utumiaji wa maji yaliyoko chini ya ardhi, pampu za miguu na zinazotumia nishati za mafuta au umeme.

(c) Kuimarisha Huduma za Kilimo

Huduma za Ugani

93. Mheshimiwa Spika, bado kuna matatizo mengi yanayokabili huduma za ugani Vijijini. Huduma za ugani ambazo zimehamishiwa kwenye Serikali za Mitaa tangu mwaka 1998 zinakabiliwa na upungufu mkubwa wa wataalam, vitendea kazi pamoja na usimamizi. Kwa mfano, tathmini iliyofanywa na Wizara kwa kushirikiana na Wizara ya TAMISEMI imebaini kwamba takriban wataalam wa ugani 12,000 wanahitajika nchini lakini waliopo ni 3,833 tu. Aidha, kuna kero kubwa ya maslahi ya watumishi hasa ya kuchelewa kupandishwa cheo. Katika kuimarisha huduma za ugani, Wizara itaendelea kushirikiana na Wizara ya TAMISEMI kuangalia upya watumishi wa ugani waliopo pamoja na vitendea kazi kwenye Halmashauri zote kwa lengo la kutambua mahitaji halisi ya watumishi hao pamoja na vitendea kazi wanavyohitaji ili waweze kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi. Kazi hii ilikuwa ifanyike mwaka 2005/2006 lakini

haikuwezekana kutokana na kuchelewa kukamilisha Programu ambayo ndiyo ingegharamia zoezi hili.

94. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha wakulima wanapata mafunzo juu ya mbinu za kilimo bora, Wizara itaendelea kuhamasisha wakulima kutumia mbinu shirikishi katika kuibua, kupanga na kutekeleza miradi yao ya maendeleo katika Sekta ya kilimo. Utaratibu huu siyo mgeni hapa nchini kwa kuwa umeshatumika katika maeneo mengi hususan katika Mkoa wa Singida, na katika maeneo yanayotekeleza miradi ya kitaifa inayosimamiwa na Wizara. Maeneo hayo yapo katika baadhi ya Wilaya za Mikoa ya Kilimanjaro, Arusha, Singida, Manyara, Iringa, Morogoro, Mtwara, Lindi, Tabora, Tanga. Maeneo mengine ni Shinyanga, Kagera na Mwanza. Katika matumizi ya mbinu shirikishi, mkazo utawekwa katika kutumia mbinu ya **shamba darasa** ambayo imeonyesha mafanikio makubwa katika kuwapatia wakulima mbinu za kilimo bora cha mazao.

95. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara imepanga kuimarisha shughuli za uwezeshaji wa wakulima *(farmers empowerment)* ili kuwajengea uwezo wa kushiriki katika kuibua matatizo yanayowakabili na kuandaa mipango ya kuyatatua. Kazi hii itatekelezwa chini ya Programu ya Maendeleo ya

Sekta ya Kilimo (*ASDP*) ambao unawataka wakulima kujiunga katika vikundi ili kuwapatia mafunzo ya mbinu bora za kilimo na uendeshaji wa vikundi. Aidha, chini ya Programu hiyo, vitaanzishwa Vituo vya Raslimali za Wakulima katika kata *(Ward Agricultural Resource Centers-WARCs)* katika Halmashauri za Wilaya. Vituo hivyo vitawezesha wakulima katika Kata kupata mafunzo ya kilimo bora kwa vitendo kupitia wataalam wa Kata. Katika kuimarisha ujasirimali kwa wakulima, sekta binafsi itahusishwa zaidi katika kutoa huduma hiyo. Lengo ni kuwawezesha wakulima kuanzisha mitandao ya vikundi katika kila ngazi ya utawala (*Farmer forums and farmer group networks*) kwa kutumia uzoefu wa Mtandao wa kitaifa wa Vikundi vya Wakulima yaani MVIWATA.

Kupanua Matumizi ya Zana Bora za Kilimo

96. Mheshimiwa Spika, ili kuendeleza matumizi ya zana bora zinazokokotwa na wanyamakazi, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya itaendelea kukamilisha ukarabati wa vituo 25 vya wanyamakazi kwenye Mikoa ya Mara, Mwanza, Tabora, Shinyanga, Dodoma, Singida, Morogoro, Manyara, Arusha, Iringa, Mbeya na Rukwa na kuvipatia zana timilifu ili viweze kutoa mafunzo kwa vitendo kwa wakulima juu ya matumizi ya zana bora. Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Viwango Tanzania

(TBS), Chuo Kikuu cha Kilimo cha Sokoine (SUA) na Kituo cha Zana za Kilimo na Ufundi Vijijini (CAMARTEC) itahakiki ubora wa zana za kilimo ili kuhakikisha wakulima wanapata zana zenye ubora unaokidhi mahitaji ya mazingira ya uzalishaji.

Utafiti wa Kilimo

97. Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha huduma za utafiti, Wizara itatekeleza mikakati ifuatayo:-

- Itaanzisha Mifuko ya Utafiti ya Kanda *(Zonal Agricultural Research and Development Funds - ZARDEFs)* ambayo itagharamia shughuli za utafiti na ugani kulingana na mahitaji ya wadau; Aidha, shughuli za utafiti zitakazogharamiwa zitakuwa zikichaguliwa kwa njia ya ushindani kwa kuzingatia mahitaji ya wadau;
- Itaeneza dhana ya usimamizi wa utafiti kulingana na mahitaji ya wateja *(Client Oriented Research Development and Management Approach- CORDEMA)* ili kuhakikisha mahitaji ya wadau hususan wakulima yanazingatiwa katika utoaji wa huduma za utafiti.
- Vituo vya Utafiti wa Kilimo vitaendelea kutoa huduma za utafiti wa mazao, udongo,

kilimo mseto, kilimo uhandisi *(agricultural engeneering)* na utafiti wa mifumo ya Kilimo na masuala ya uchumi na sayansi ya jamii na mifumo ya uzalishaji wa mazao *(Farming Systems Research and Socio-Economics)*. Kama sehemu ya utekelezaji wa lengo hili, Wizara itaendelea kufanya tathmini ya aina za mbegu bora za mazao ya jamii ya nafaka, mikunde, na mbegu za mafuta pamoja na mazao ya mizizi ambayo yana tija, uwezo wa kustahimili ukame, visumbufu vya mimea na yanayokidhi viwango vya ubora vinavyotakiwa na soko la ndani na nje. Aidha, Vituo vya Utafiti vitaendelea kuzalisha na kutunza mbegu mama *(breeders' seeds)* kwa lengo la kukidhi mahitaji ya wazalishaji wa mbegu bora nchini.

Udhibiti wa Visumbufu vya Mimea na Mazao

98. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara itaimarisha huduma ya utabiri wa milipuko ya magonjwa na visumbufu vya mimea na mazao ili kuhakikisha udhibiti unafanyika kabla ya mazao ya wakulima hayajashambuliwa. Ili kuongeza ufanisi katika udhibiti, Wizara itatoa mafunzo kwa wakulima na kupanua matumizi ya mbinu shirikishi katika utabiri wa visumbufu hususan viwavijeshi. Mafunzo hayo yatatolewa katika Mikoa ya Kigoma,

Singida, Mtwara, Lindi, Morogoro, Shinyanga, Arusha, Kilimanjaro, Tanga, Mwanza, Shinyanga, Mara na Kagera ambako milipuko ya visumbufu hotokea mara kwa mara kuliko maeneo mengine nchini. Aidha, Wizara itaendelea na shughuli za udhibiti wa gugumaji katika Ziwa Viktoria, ugonjwa mnyauko wa migomba *(Banana bacterial wilt),* batobato kali ya muhogo katika Mikoa ya Kanda ya Ziwa na mashambulizi ya inzi wa matunda katika maeneo yanayozalisha matunda kwa wingi nchini.

Mafunzo ya Kilimo kwa Wataalam na Wakulima

99. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara itaendelea kutoa **elimu** kwa wataalam wa Wizara, maafisa ugani na wakulima. Mafunzo hayo yatatolewa kwenye Vyuo vya Mafunzo ya Kilimo vya Uyole, Igurusi, Tumbi, Naliendele, Ukiliguru, Ilonga, na Chuo cha Taifa cha Sukari, Kidatu. Lengo ni kuwapatia mafunzo ya Stashahada wanafunzi 650 kupitia Vyuo hivyo. Kati ya hao, wanafunzi 300 watakuwa wapya na wanafunzi 350 watakuwa maafisa ugani wanaojiendeleza. Aidha, kupitia Vyuo hivyo na Vyuo vya Mafunzo ya Wakulima vya *Kilimanjaro Agricultural Training Centre – KATC*, Mkindo, Morogoro; Inyala, Mbeya; Bihawana, Dodoma na Ichenga, Iringa. Wizara itatoa mafunzo kwa wakulima wapatao 1,800. Mafunzo hayo yanalenga kuwa na wakulima wataalam ambao

watakuwa na uwezo wa kuwafundisha wakulima wenzao baada ya kuhitimu mafunzo. Kazi nyingine itakayofanyika ni kuandaa na kuwapatia wakulima na wataalam wa ugani vitabu na vitini kuhusu mbinu za kilimo bora cha mazao ya chakula na ya biashara. Aidha, vipindi vya redio na televisheni vitaandaliwa na kutangazwa ili kuwapatia wakulima, watalaam na jamii kwa ujumla taarifa muhimu na elimu juu ya mbinu bora za uzalishaji.

100. Mheshimiwa Spika, ili kusambaza elimu ya matumizi ya zana bora za wanyamakazi, Wizara itashirikiana na Halmashauri kutoa mafunzo kwa Maofisa Zana Wafundishaji 250 kwenye Halmashauri za Wilaya ili watoe mafunzo kwa wakulima. Aidha, jumla ya vikundi 200 vyenye jumla ya wakulima 3,000 katika Wilaya 20 nchini vitaanzishwa na kupatiwa mafunzo ya matumizi ya wanyamakazi. Kila kikundi kitapatiwa mafunzo kwa vitendo kwa kutumia mbinu ya shamba darasa ili kutoa fursa kwa wakulima wengi zaidi kuona na kujifunza.

(d) Usindikaji wa mazao ya kilimo

101. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kutoa mafunzo ya teknolojia za usindikaji wa mazao ya nafaka, mikunde, muhogo, viazi, mboga na matunda ili kuwajengea uwezo wakulima kuongeza thamani ya mazao wanayoyazalisha.

Mafunzo hayo yatatolewa kupitia vikundi vya wakulima na wataalam wa Halmashauri. Wizara itatoa mafunzo juu ya utayarishaji na matumizi mbalimbali ya mazao ya mtama, muhogo, mboga na matunda. Ili kuongeza uhakika wa upatikanaji wa soko na matumizi ya zao la muhogo, Wizara itahamasisha wasindikaji wa mazao ya nafaka kuchanganya unga wa muhogo na unga wa nafaka. Aidha, Wizara itakusanya taarifa kuhusu viwanda vya usindikaji wa mazao ya chakula na maeneo ya uzalishaji, kwa lengo la kuhamasisha uwekezaji.

(e) Hifadhi ya udongo na matumizi bora ya ardhi ya kilimo

102. Mheshimiwa Spika, mmomonyoko wa udongo ni tatizo kubwa nchini kutokana na wakulima wengi kutozingatia Kilimo cha kuhifadhi udongo. Katika mwaka 2006/2007, Wizara itashirikiana na Wizara za Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi na Maendeleo ya Mifugo na TAMISEMI na wadau wengine wa ardhi kuandaa Mpango Kabambe wa Matumizi Bora ya Ardhi ya Kilimo (*Agricultural Land Use Masterplan)* ambao utakuwa msingi wa upangaji na usimamizi wa matumizi bora ya ardhi ya kilimo. Mpango huo utaainisha majukumu ya kila mdau katika ngazi zote: Taifa, Mkoa, Wilaya, Vijiji hadi mtu binafsi. Aidha, Wizara itashiriki kwenye mchakato wa kuandaa muswada wa sheria itakayotuwezesha

kutenga na kulinda ardhi kwa ajili ya kilimo kwa kuzingatia mahitaji ya sasa na ya baadaye. Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali itakamilisha maandalizi ya kanuni za matumizi endelevu ya ardhi ya kilimo.

103. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara pia itafanya yafuatayo;

- Kutengeneza mfumo wa takwimu na utoaji taarifa za ardhi ya kilimo kwa kutumia teknolojia za kisasa za *remote sensing* na *Geographical Information System* (*GIS)* ambazo zinarahisisha ukusanyaji na uchambuzi wa taarifa kwa usahihi zaidi;
- Kundaa mipango ya matumzi bora ya ardhi ya kilimo kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya;
- Kueneza teknolojia za asili za matumizi bora ya ardhi ambazo zimeonyesha kuwa endelevu katika kilimo; na
- Kusimamia upimaji wa mashamba ya wakulima, kutambua na kupima maeneo mapya yanayofaa kwa kilimo kwa ajili ya wawekezaji wadogo, wakati na wakubwa.

104. Mheshimiwa Spika, ili kudhibiti uharibifu wa mazingira katika maeneo ya Kilimo, jumla ya wakulima 4,000 watapatiwa mafunzo juu ya mbinu za Kilimo hifadhi. Mafunzo hayo

yatahusu matumizi ya zana za kilimo hifadhi na matumizi ya mazao funika *(cover crops)*. Wizara itawapatia mafunzo maafisa ugani wakufunzi 64 kutoka Halmashauri za Wilaya 18 juu ya udhibiti wa mmomonyoko wa udongo, kilimo hifadhi na kilimo mseto. Aidha, kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya Wizara itaanzisha mashamba maalum ya mafunzo kwa wakulima juu ya udhibiti wa mmomonyoko wa udongo katika maeneo yaliyoathiriwa sana na mmomonyoko wa udongo.

(f) Mazao ya Chakula na Biashara

Mazao Makuu ya Chakula

105. Mheshimiwa Spika, Wizara itahakikisha kuwa uzalishaji wa mazao makuu ya chakula hususan mahindi, muhogo, mpunga, mtama, mikunde, migomba na mbegu za mafuta unaongezeka kwa wastani wa asilimia 30 ifikapo 2010. Ili kufikia lengo hilo, Wizara itatekeleza yafuatayo:-

- Kuwahimiza wakulima kuongeza uzalishaji na ubora wa mazao yao ili wapate bei nzuri na uhakika wa masoko ndani na nje ya nchi. Serikali itahakikisha wanunuzi wa mazao wanazingatia viwango vya vipimo katika biashara ya chakula kwa mujibu wa sheria na kanuni. Aidha, Wizara itawahamasisha wakulima kujiunga katika vikundi au vyama vya ushirika ili wapate bei nzuri;

- Kupanua eneo la uzalishaji wa mazao kwa kuwa bado kuna maeneo makubwa yanayofaa kwa uzalishaji ambayo hadi sasa hayatumiki. Ili kufanikisha lengo hilo, Wizara itahimiza matumizi sahihi ya zana bora za Kilimo;
- Kuhakikisha pembejeo muhimu kama vile mbolea na mbegu bora za kutosha zinapatikana na kwa wakati hasa kwa zao la mahindi;
- Kuimarisha huduma za ugani na utafiti ili kuhakikisha wakulima wanapata teknolojia bora za uzalishaji wa mazao;
- *Kusimamia utelezaji wa Sheria na Kanuni* za uzalishaji na biashara za mazao ya chakula. Ili kutekeleza lengo hilo, Wizara itaimarisha uwezo wa Vituo vyake vya huduma ya udhibiti wa visumbufu na itashirikiana na Halmashauri za Wilaya kusimamia sheria na kanuni za uzalishaji wa mazao ya Kilimo; na
- Kuhakikisha malengo ya uzalishaji wa mazao ya chakula yanafikiwa. Wizara itashirikiana na Halmashauri kuweka utaratibu wa kusimamia utekelezaji wa malengo utakaowahusisha viongozi wote kuanzia ngazi ya Taifa, Mkoa, Halmashauri hadi Vijiji.

Mazao makuu ya biashara

106. Mheshimiwa Spika, kuanzia tarehe 12 hadi 18 Mei 2005, Mheshimiwa Waziri Mkuu aliitisha vikao vya wadau wa mazao ya korosho, pamba, tumbaku na kahawa. Mikutano hii ilihudhuriwa na Mawaziri, Manaibu Mawaziri, Wakuu wa Mikoa, Wabunge, Wakuu wa Wilaya, Makatibu wakuu, Makatibu Tawala wa Mikoa, Wenyeviti Watendaji wa Halmashauri, Wenyeviti wa Bodi za Mazao, Wenyeviti wa Vyama vya Ushirika, wanunuzi na wasindikaji wa mazao pamoja na wasambazaji wa pembejeo. Mikutano hii ilitoa nafasi kwa wadau kujadili hali ya uzalishaji wa mazao haya, changamoto zilizopo na hatua za kuchukua ili tuweze kuongeza tija na ubora wa mazao haya. Baadhi ya masuala muhimu yaliyoamuliwa ili kuongeza kasi ya uzalishaji wa mazao haya ni pamoja na:-

- Kuhakikisha wakulima wanalipwa bei nzuri na kwa wakati;
- Kuhakikisha kuwa pembejeo za kutosha zinapatikana kwa wakati unaotakiwa na kwa bei nafuu;
- Kuimarisha na kuboresha huduma za ugani na utafiti;
- Kupanua maeneo ya uzalishaji;
- Kusimamia Sheria na Kanuni za uzalishaji wa mazao ya biashara;

- Kuongeza wingi na ubora wa miundombinu
- Viongozi wote wa Taifa, Mikoana Wilaya kuelekeza nguvu zao katika kuongeza uzalishaji;

Aidha, mikutano hiyo ilitoa malengo ya uzalishaji wa mazao haya ifikapo 2010 kama inavyoonekana katika Jedwali Na. 2:-

Jedwali Na. 2: Malengo ya uzalishaji

ZAO	2005/2006 (Tani)	LENGO 2010 (Tani)
Kahawa	34,334	120,000
Korosho	90,385	180,000
Tumbaku	56,500	100,000
Pamba	376,590	800,000

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

107. Mheshimiwa Spika, Uamuzi wa Serikali wa kufuta makato yote ya Bodi za Mazao na kulipa gharama za kuendesha Bodi hizo kuanzia Julai 2006 ni hatua muhimu ya kuboresha bei ya mkulima kwa mazao haya. Aidha, inasisitizwa kuwa yasiwepo makato mengine yoyote katika bei za mazao kwa wakulima bila idhini ya Serikali.

Pamba

108. Mheshimiwa Spika, kutokana na hali ya ukame ulioyakabili maeneo mengi yanayozalisha zao la pamba katika msimu wa

kilimo wa 2005/2006, uzalishaji wa pamba katika msimu wa 2006/2007 unatarajiwa kushuka na kufikia tani 200,000 ikilinganishwa na tani 344,210 zilizozalishwa katika msimu wa 2004/2005. Ili kuongeza uzalishaji wa zao hilo nchini, Wizara itahamasisha wadau wa zao la pamba kuimarisha huduma za usambazaji na upatikanaji wa viuatilifu vya zao la pamba, itaimarisha huduma za utafiti katika zao la pamba na kuhakikisha matokeo ya utafiti yanaenezwa kwa wakulima, itawahamasisha wakulima kutumia kwa wingi samadi na mbolea za viwandani na wakulima watahamasishwa kuzingatia kanuni za kilimo bora cha pamba. Wakulima watawezeshwa kulima mashamba zaidi ya mfano katika maeneo mbalimbali yanayolima pamba ili kuhamasisha wakulima kutumia teknolojia za kisasa katika kilimo cha pamba. Aidha, usimamizi wa shughuli za zao la pamba utaimarishwa katika ngazi zote kwa kuwashirikisha watendaji wa Serikali za Mitaa na Sekta binafsi ili kuongeza ubora na usafi wa pamba.

Korosho

109. Mheshimiwa Spika, kutokana na kuimarika kwa usimamizi wa shughuli za kuendeleza zao la korosho, uzalishaji wa zao hilo unatarajiwa kuongezeka kwa asilimia 27.23 kutoka tani 90,385 zilizozalishwa katika msimu wa 2005/2006 hadi tani 115,000 msimu wa 2006/2007. Ili kufikia lengo hilo, hatua zimechukuliwa

za kuhakikisha madawa ya korosho yanapatikana kwa wingi zaidi na kwa wakati. Aidha, ili kuongeza tija, Serikali itawahamasisha wakulima kung'oa mikorosho ya zamani na kupanda mikorosho mipya inayokomaa mapema na yenye mavuno mengi zaidi. Hatua zitachukuliwa za kuhakikisha kwamba miche bora ya korosho inazalishwa kwa wingi na kusambazwa kwa wakulima. Aidha, wakulima wataongezewa uwezo wa kudhibiti wadudu na magonjwa ya korosho kwa kutoa ruzuku kwenye pembejeo za udhibiti, hususan madawa na mabomba ya kupulizia madawa. Huduma za ugani zitaimarishwa ili kuwafundisha wakulima mbinu na kanuni za uzalishaji wa korosho bora. Wauzaji nje wa korosho iliyobanguliwa watapewa vivutio na kuhamasishwa kutafuta masoko ya korosho yenye uhakika hususan katika nchi za Marekani, Ulaya na Asia zikiwemo China na Japani.

Chai

110. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa chai unatarajiwa kuongezeka kwa asilimia 13 kutoka tani 30,000 zilizozalishwa katika msimu wa kilimo wa 2005/2006 hadi tani 34,000 msimu wa kilimo wa 2006/2007. Mikakati ya kufikia uzalishaji huo ni pamoja na kuweka utaratibu wa kupeleka mbolea ya ruzuku katika maeneo yanayolima chai na kuanzisha kilimo cha chai katika maeneo mapya. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri za Wilaya itaboresha huduma za

ugani kwa wakulima wa chai ili waweze kuongeza tija na uzalishaji. Wakulima watahamasishwa kuimarisha vyama vyao vya akiba na mikopo (*SACCOS*) ili wapate mikopo ya pembejeo kutoka Mfuko wa Pembejeo wa Taifa.

Tumbaku

111. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa zao la tumbaku msimu wa 2006/2007, unatarajiwa kuongezeka kutoka 56,500 hadi tani 65,000. Mikakati ya kufikia lengo hilo ni pamoja na kuongeza kiasi cha mbolea yenye ruzuku inayopelekwa katika maeneo yanayolima tumbaku na kurekebisha kasoro zilizopo katika utaratibu wa kutoa mikopo ya mbolea. Aidha, Bodi ya Tumbaku itasimamia kikamilifu upandaji wa miti zaidi ya milioni nane kwa ajili ya kuni za kukaushia tumbaku na hifadhi ya mazingira.

Sukari

112. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa sukari msimu 2006/2007, unatarajiwa kuongezeka kutoka tani 263,317 za mwaka 2005/2006 hadi tani 312,000. Mikakati ya kufikia kiasi hicho cha uzalishaji ni pamoja na kuongeza eneo linalomwagiliwa katika mashamba ya kiwanda cha Kagera, kupanua mashamba ya miwa ya viwanda vya Mtibwa na TPC katika maeneo ya Dakawa na Kahe. Aidha, kampuni ya ILLOVO inayomiliki kiwanda cha sukari cha Kilombero itaanza kutekeleza awamu ya pili ya kupanua uwezo

(*capacity expansion*) wa kiwanda hicho. Vilevile, jitihada za kutafuta wawekezaji watakaojenga kiwanda kingine cha sukari katika eneo la Ruipa Wilayani Kilombero zitaendelezwa.

113. Mheshimiwa Spika, kwa kutambua umuhimu wa utafiti wa miwa katika kuendeleza sekta ndogo ya sukari, Serikali itaendelea kuwahamasisha wadau wa sekta hiyo nchini waendelee kuchangia maendeleo ya Taasisi ya Utafiti wa Miwa ya Sukari (*Sugarcane Research Institute*) iliyoko Kibaha Mkoani Pwani, kwa lengo la kuiongezea uwezo wa kutafiti, kuzalisha na kusambaza aina bora za miwa inayostahimili visumbufu na ukame na kutoa sukari nyingi. Aidha, Serikali itaendelea kushirikiana na wadau wa sekta ndogo ya sukari katika kukijengea uwezo na kukiimarisha Chuo cha Taifa cha Sukari (*National Sugar Institute*) kilichoko Kilombero ili kiweze kutoa mafunzo yanayotoa majibu kwa matatizo yanayowakabili wazalishaji wa miwa na sukari hapa nchini kwa wakati huu.

Pareto

114. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2006/2007, uzalishaji wa pareto unatarajia kushuka na kuwa tani 1,500 ikilinganishwa na tani 2,500 zilizozalishwa katika mwaka wa 2005/2006. Upungufu huo wa uzalishaji unatokana na mkakati wa ufufuaji wa zao la pareto unaohusisha kuwahamasisha wakulima kung'oa pareto ya

zamani yenye tija ndogo ya wastani wa kilo 250 kwa hekta na kupanda miche bora iliyo tija kubwa sawa na kilo 500 kwa hekta.

115. Mheshimiwa Spika, kutokana na juhudi hizo, inatarajiwa kuwa uzalishaji wa pareto utaongezeka kwa kasi katila msimu wa 2007/ 2008 kukatona na miche hiyo mipya inayopandwa sasa kuanza uzalishaji. Aidha, pareto hiyo itaongeza ubora kutoka asilimia kati ya 0.8 na 1.1 hadi asilimi 1.3; maboresho hayo yataongeza pato la mkulima kwa zaidi ya asilimia 150. Hali hiyo pia itakifanya kiwanda kusindika pareto inayokubalika katika soko la dunia na hivyo kuliongezea taifa fedha za kigeni. Mkakati mwingine ni kutafuta mbegu za pareto zilizobora na kusambaza kwa wakulima kwa ajili ya kutengeneza vitalu vya miche bora ya pareto itakayopandwa upya. Aidha, Bodi ya Pareto itaimarisha ushirikiano na wawekezaji binafsi katika zao la pareto na kituo cha ufatifi cha Uyole kilichoko Mbeya katika kutafiti na kuzalisha miche ya pareto yenye sumu nyingi itakayosambazwa kwa wakulima wenye uzoefu ili wazalishe miche bora kwa mikataba. Aidha, uhakika wa bei na soko kwa mkulima utaimarika kwa kuanzisha kilimo cha pareto kwa mkataba (*contract farming*).

Kahawa

116. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza uzalishaji wa zao la kahawa kutoka tani 34,334 zilizozalishwa mwaka wa 2005/2006 na kufikia tani 55,000 mwaka wa 2006/2007, Wizara itazihamasisha Halmashauri za Wilaya kupitia Mipango ya Kilimo Wilaya kuzalisha miche bora ya kahawa iliyotolewa na TaCRI na kuisambaza kwa wakulima kwa haraka zaidi. Aidha, wizara itawahamasisha wakulima kujiunga katika vikundi na vyama vya ushirika ili iwe rahisi kuwapatia mafunzo ya uzalishaji wa miche ya kahawa bora, mafunzo ya kanuni bora za kilimo cha kahawa, kupanua eneo la kilimo cha kahawa kwenye maeneo ambayo bado kuna uwezekano.

Mkonge

117. Mheshimiwa Spika, uzalishaji wa mkonge unatarajiwa kuongezeka kwa asilimia 11 kutoka tani27,000 zilizozalishwa katika msimu wa kilimo wa 2005/2006 hadi tani 30,000 msimu wa kilimo wa 2006/2007. Mikakati ya kufikia uzalishaji huo ni pamoja na kupanua maeneo yanayozalisha mkonge, kuhusisha wakulima wadogo chini ya utaratibu wa kilimo cha mkonge. Aidha, Wizara kupitia bodi ya mkonge itaendelea kuhamasisha wawekezaji wa zao la mkonge kupanua wigo wa matumzi ya zao la mkonge hususan katika uzalishaji wa nishati, mbolea, madawa, vinywaji na makaratasi.

Uendelezaji wa Mazao Mengine

118. Mheshimiwa Spika, Wizara itaweka msukumo katika uzalishaji wa mazao ambayo yanastahimili ukame hususan muhogo, mazao yenye viinilishe kwa wingi na mazao yanayotumika kutengeneza nishati na ya kutengeneza madawa ya binadamu hususan ugonjwa wa Malaria. Mazao mengine ni ya viungo, mboga na matunda kwa ajili ya soko la ndani na nje. Katika mwaka 2006/ 2007, Wizara itaweka kipaumbele katika mazao yafuatayo:-

Muhogo

119. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza uzalishaji wa muhogo na upatikanaji wa soko la uhakika, Wizara itaandaa na kutekeleza mpango wa kuendeleza zao la muhogo nchini. Mpango huo utakapoanza kutekelezwa utawezesha muhogo utakaozalishwa kusindikwa ili kupata bidhaa mbalimbali kwa ajili ya matumizi ya binadamu, wanyama na viwanda. Aidha, Wizara itaendelea kushirikiana na Idara ya Magereza kuzalisha vipando bora vya muhogo kwa wingi ili kuhakikisha upatikanaji wa uhakika wa vipando vya zao hilo. Chini ya utaratibu huo, jumla ya vipando bora milioni 10 vitazalishwa na kusambazwa kwa wakulima. Aidha, watahimizwa kujiunga na utaratibu wa kilimo cha mkataba kati yao na wenye viwanda vya kusindika mazao katika

Mikoa ya Pwani, Mtwara, Lindi, Morogoro, Dar es Salaam na Tanga. Utaratibu huo unalenga kukifanya kilimo cha zao hilo kuwa cha kibiashara na hivyo kuondokana na dhana potofu kwamba muhogo ni zao la njaa tu.

Soya na Mahindi Lishe

120. Mheshimiwa Spika, ili kuboresha lishe na kupunguza utapiamlo wa utomwili *(protein)* nchini, Wizara itahimiza wakulima kuzalisha mazao yenye viwango vikubwa vya utomwili, hususan mazao ya aina ya soya na mahindi lishe (*Quality Protein Maize*) nchini. Wizara itaendelea kuhimiza wakulima kuzalisha mbegu bora za mazao hayo za daraja la kuazimiwa ili kuongeza upatikanaji.

Kilimo Nishati na Mazao Mapya

121. Mhesimiwa Spika, bei ya mafuta ya petroli na diseli inaendelea kupanda kwenye soko la Dunia kutokana na kuongezeka kwa matumizi ya mafuta na hofu ya kupungua kwa uzalishaji wa mafuta hayo. Dalili zilizopo zinaonyesha kuwa bei ya mafuta itaendelea kupanda, hivyo kuongeza matumizi ya fedha za kigeni kwa nchi yetu. Baadhi ya nchi duniani zimechukua hatua za kupunguza tatizo la kutegemea mafuta kutoka nje kwa kuanzisha kilimo nishati *(farming for energy).*

122. Mheshimiwa Spika, Wizara itashirikiana na Wizara za Nishati na Madini na Viwanda Biashara na Masoko kuhimiza kilimo nishati hapa nchini. Taarifa kutoka nchi kama Brazil ambazo zilianza kilimo nishati mapema zinaonyesha kuwa kilimo hicho kina fursa kubwa ya kumuongezea mkulima mapato kutokana na mazao yanayozalishwa kuwa na bei nzuri na soko la uhakika. Mazao kama sukari, mbono (*Jatropha carcus*), muhogo, nyonyo na michikichi ni chanzo kikubwa cha nishati ya mafuta na kwa kuwa yanastawi vizuri katika nchi yetu, kuna fursa kubwa kwa nchi yetu kunufaika na kilimo nishati. Wizara yangu itaanza kufanya utafiti na kuzalisha mbegu na vipando vya kutosha vya mazao hayo kwa ajili ya kuvisambaza kwa wakulima. Hatua nyingine itakayochukuliwa ni kuainisha maeneo yanayofaa kwa kilimo cha mazao hayo.

Mazao ya Mboga, Matunda na Maua

123. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha kilimo cha mazao mboga, matunda na maua, |Wizara itawahamasisha wakulima kujiunga katika vikundi au ushirika na kuingia katika utaratibu wa kilimo cha mkataba. Chini ya utaratibu huo, wakulima watapata uhakika wa kupata mbegu, pembejeo bora na uhakika wa masoko ndani na nje ya nchi. Aidha, kama sehemu ya kuendeleza usindikaji wa mazao hayo, Wizara itawahamasisha wawekezaji katika viwanda vya usindikaji wa mboga na matunda

kuingia mikataba maalum na wazalishaji wa mazao hayo. Aidha, Wizara itazifanyia tathmini sheria zinazosimamia upatikanaji wa pembejeo za mazao ya mboga na maua kwa lengo la kuziboresha ili kuhakikisha wakulima wa pembejeo hizo wanapata pembejeo hizo kwa ufanisi zaidi kuliko ilivyo hivi sasa.

(g) Usalama wa Chakula na Hifadhi ya Mazao

124. Mheshimiwa Spika, Wizara itatekeleza mpango wa kuzijengea uwezo Halmashauri kuibua miradi inayolenga kutatua matatizo ya upungufu wa chakula kupitia DADPs. Wizara itatoa mafunzo kwa timu za wawezeshaji wa Halmashauri ili ziwasaidie wakulima kuibua miradi inayolenga kuboresha usalama wa chakula. Aidha, Wizara itaendelea kuimarisha uwezo wake wa kuratibu hali ya uzalishaji wa mazao na chakula nchini. Ili kutekeleza lengo hilo, Wizara itatoa mafunzo ya matumizi ya teknolojia za *Geographical Information System (GIS)* na *Geographical Positioning System* (*GPS*) kwa wataalam waliopo Wizarani na katika Halmashauri ili kupata takwimu sahihi. Aidha, Wizara itapanua mtandao wa vituo vya kupima kiasi cha mvua kutoka vituo 500 vya sasa hadi vituo 600.

125. Mheshimiwa Spika, ili kuiwezesha Serikali kuchukua hatua mbalimbali za kukabiliana na upungufu wa chakula, Wizara

itaendelea kufanya savei mbalimbali za utabiri wa uzalishaji wa mazao ya chakula ili kubaini hali ya chakula nchini. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na wadau itafanya tathmini za kina katika maeneo yatakayobainika kuwa na upungufu wa chakula. Sambamba na hayo, Wizara itaratibu utayarishaji wa Mkakati wa Taifa wa Usalama wa Chakula.

126. Mheshimiwa Spika, ili kuwa na uhakika wa chakula katika ngazi ya kaya, Wizara itaendelea kusambaza teknolojia mbalimbali za kupunguza upotevu wa mazao ya chakula baada ya mavuno kwa kutoa mafunzo ya ujenzi wa vihenge bora kwa mafundi mchundo, wakulima na wataalam wa Halmashauri na mafunzo ya hifadhi bora ya mazao ya nafaka na mikunde kwa wataalam wa Halmashauri. Aidha, ili kueneza teknolojia hizo, Wizara itafanya maonyesho ya usindikaji na matumizi ya mazao ya chakula katika maonyesho mbalimbali ya Kitaifa.

127. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kutoa elimu kwa wataalam wa Halmashauri na wakulima kuhusu utayarishaji na matumizi ya mazao ambayo yana virutubisho muhimu katika kusaidia kuongeza kinga ya mwili katika kupambana na UKIMWI na kuongeza muda wa kuishi kwa matumaini. Mazao hayo ni kama vile; ulezi, mahindi yenye protini nyingi, uwele, soya, muhogo, magimbi, njugu mawe, maharage, dengu, njegere, mawese, alizeti, ufuta, karanga, nazi, na

mboga na matunda. Mazao mengine ni viungo kama vitunguu swaumu, tangawizi, iliki, kotimiri na vitunguu maji. Wakulima wanashauriwa kuzalisha na kula vyakula vya mazao hayo kwa kuwa vina faida kubwa mwilini.

128. Mheshimiwa Spika, Hifadhi ya Chakula ya Taifa **(SGR)** itaanza mwaka 2006/2007 bila akiba ya chakula. Ili kuijenga upya akiba ya chakula, katika mwaka 2006/2007, Wizara imepanga kununua jumla ya tani tani 80,000 za mahindi na mtama. Aidha, tani 30,000 za mahindi zitaagizwa kutoka nchi za nje na hivyo kufanya akiba yote kufikia jumla ya tani 110,000.

(h) Miradi ya Maendeleo

129. Mheshimiwa Spika, Wizara inatekeleza miradi na programu za Kitaifa kama sehemu ya utekelezaji wa ASDP **(Kiambatisho Na. 6).** Miradi au programu hizo ni:-

(i) Mradi wa Uwekezaji katika Sekta ya Kilimo Wilayani (*District Agriculture Sector Investment Project- DASIP*): Mradi huo ulizinduliwa mwezi Aprili, 2006 na utatekelezwa kupitia Halmashauri za Wilaya katika Mikoa ya Kagera, Kigoma, Mara, Mwanza na Shinyanga. Katika mwaka 2006/ 2007, mradi umepanga kutekeleza kazi zifuatazo:-

- Kuunda timu za wawezeshaji za Wilaya na kata na kuzipatia mafunzo ili kuzijengea uwezo wa kuwafundisha wakulima kuibua, kuandaa na kutekeleza miradi ya Kilimo. Aidha, timu hizo, zitawajibika kufuatilia utekelezaji wa miradi na usimamizi wa matumizi ya fedha;
- Kuzijengea uwezo Halmashauri za Wilaya katika maeneo ya Mradi wa kuandaa Mipango ya Wilaya ya Maendeleo ya Kilimo inayozingatia mahitaji ya wakulima;
- Kutoa mafunzo kwa wakulima yatakayowawezesha kuanzisha na kusimamia asasi za akiba na mikopo (SACCOS)

(ii)Mradi Shirikishi wa Maendeleo ya Kilimo na Uwezeshaji (*Participatory Agricultural Development and Empowerment Project - PADEP*): Mradi huu unatekelezwa katika Mikoa ya Morogoro, Tanga, Lindi, Arusha, Singida, Iringa, Manyara, Kilimanjaro, Tabora na Mtwara na Zanzibar Mikoa ya Mjini Magharibi, Kusini Magharibi, Kaskazini Unguja, Kaskazini Pemba na Kusini Pemba. Katika mwaka 2006/2007, Mradi umepanga kutekeleza shughuli zifuatazo:-

- Kuendelea kuwezesha utekelezaji wa miradi ya jamii na vikundi na kuimarisha uwezo wa Wilaya katika kusimamia shughuli za maendeleo ya Kilimo na Ushirika.
- Kuwezesha jamii kubuni na kutekeleza miradi kwa kutumia mbinu shirikishi na kuwapatia wakulima elimu kuhusu kanuni bora za kilimo na ufugaji;
- Kukamilisha ukarabati wa maabara za udongo na kuzipatia vifaa vya maabara; na
- Kutoa mafunzo kwa wawezeshaji katika ngazi ya Wilaya na Kata ili kuwaongezea uwezo wa kuwezesha jamii na vikundi vya wakulima kuibua matatizo yanayowakabili na kuandaa miradi ya kakabiliana nayo.

(iii) Programu ya Kusaidia Sekta ya Kilimo *(Agricultural Sector Programme Support - ASPS):* Sehemu kubwa ya programu inatekelezwa katika Mikoa ya Mbeya na Iringa kupitia Mipango ya Maendeleo ya Kilimo Wilayani katika Mikoahiyo. Katika ngazi ya Wizara, programu itaendelea kusaidia kujenga uwezo wa wizara katika uhuishaji na usimamizi wa sera na kufundisha wakulima uzalishaji wa mbegu bora.

(i) Uwekezaji na Mikopo Katika Kilimo

130. Mheshimiwa Spika, kama sehemu ya kuwavutia wawekezaji na kuongeza upatikanaji wa mikopo katika Kilimo, Wizara kwa kushirikiana na Baraza la Biashara la Taifa, Programu ya Uboreshaji wa Mazingira ya Biashara *(Businsess Enviroment Strengthening in Tanzania – BEST)*, Wizara za Miundombinu, Ardhi na Makazi na Mipango Uchumi na Uwezeshaji itatekeleza mikakati ifuatayo:-

- Kuainisha maeneo ya mashamba ya kati na makubwa kwa ajili ya kuwavutia wawekezaji katika kilimo cha kibiashara;
- Kuhamasisha taasisi za fedha kukubali mashamba yaliyopimwa kutumika kama dhamana ya kupatia mikopo;
- Kuhamasisha wawekezaji wa ndani kuwekeza katika Sekta ya Kilimo;
- Kuhamasisha wakulima kujiunga katika Kilimo cha mkataba kwa lengo la kuwapatia wakulima huduma za ugani, pembejeo pamoja na masoko ya uhakika;
- Kutunga Sheria ya kulinda ardhi ya Kilimo;
- Kuandaa ramani inayoonyesha uwezekano wa maeneo yanayofaa kwa uzalishaji wa mazao kulingana na hali ya hewa, udongo na miinuko ya ardhi;

- Kuandaa Sera ya Umwagiliaji itakayowavutia wawekezaji kuwekeza katika Kilimo cha umwagiliaji;
- Kuhamasisha wakulima kutumia huduma za mikopo zitolewazo na *Private Agricultural Sector Support – PASS* chini ya Programu ya Kusaidia Sekta ya Kilimo; na
- Kuimarisha SACCOS kuwa njia mojawapo ya kutoa mikopo kwa wananchi hususan wakulima.

Huduma za Mfuko wa Pembejeo Na Zana Za Kilimo

131. Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Pembejeo za Kilimo, utaendelea kutoa mikopo kwa ajili ya kununua na kusambaza pembejeo na zana za kilimo. Mikopo hiyo itatolewa kupitia taasisi za fedha hususan benki na Muungano wa Vyama vya Ushirika wa Akiba na Mikopo Tanzania (SCCULT). Ili kuboresha utoaji wa huduma za mikopo, katika mwaka 2006/2007, Mfuko umeingia mkataba na Taasisi inayoitwa Dunduliza ambayo inahudumia SACCOS katika Mikoa ya Dar es Salaam, Morogoro, Ruvuma na Mara pamoja na Benki ya Biashara na Uchumi ya Mkoa wa Kilimanjaro. Katika mwaka 2006/2007, Mfuko umepanga kutoa mikopo yenye jumla ya Shilingi bilioni 3.5. Aidha, Mfuko utaendelea kukusanya madeni pamoja na kuuza dhamana za wadaiwa sugu.

(j) Huduma za Maendeleo ya Ushirika

132. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara itaendelea kuratibu utekelezaji wa Programu Kabambe ya Mageuzi na Modenaizesheni ya Ushirika nchini. Lengo la Programu hiyo ni kufufua, kuimarisha na kuendeleza ushirika nchini. Ili kufanikisha utekelezaji wa Programu hiyo, Wizara itatekeleza yafuatayo:-

- Kuandaa na kusambaza miongozo ya uendeshaji wa Vyama vya Ushirika ili kuviwezesha Vyama kujiendesha kibiashara na kwa kuzingatia sheria na taratibu za Vyama vya Ushirika na maslahi ya wanachama wake;
- Kuziwezesha Halmashauri za Wilaya kutoa mafunzo kwa viongozi wa Vyama vya Ushirika ili kuwawezesha kutekeleza kwa ufanisi majukumu yao kwa mujibu wa Sheria ya Vyama vya Ushirika ya mwaka 2003;
- Kutoa elimu ya uhamasishaji, ukaguzi na usimamizi wa vyama vya ushirika kwa Maafisa Ushirika katika ngazi za Mikoana Wilaya ili kuwaongezea uwezo wa kutekeleza majukumu yao kwa ufanisi zaidi kama sehemu ya utekelezaji wa Programu Kabambe ya Mageuzi na Modenaizesheni ya Ushirika;

- Kuimarisha SACCOS kwa kuziwezesha kubadili mifumo ya uendeshaji, uandaaji wa mipango ya biashara, kuajiri watendaji wenye sifa, kuimarisha uwezo wa utunzaji na usalama wa fedha za wanachama;
- Kuimarisha uwezo wa vyama vya ushirika kujadiliana na benki za biashara ili kupata mikopo;
- Kushirikiana na wadau wengine, hususan taasisi za Serikali kuwahamasisha wananchi kujiunga na kuanzisha Vyama vya Ushirika katika sekta mbalimbali za kiuchumi na kuufanya Ushirika ushamiri kama chombo cha kumkomboa mwananchi kutoka kwenye umasikini; na
- Kuhamasisha wadau wa ushirika kuunda Baraza la Ushauri wa Ushirika Tanzania *(Tanzania Cooperative Advisory Council).*

(k) Usimamizi wa Sera, Sheria na Kanuni za Kilimo

Ubinafsishaji wa Mashamba na Mashirika ya Kilimo

133. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2006/2007, Wizara itaendelea kushirikiana na Tume ya Rais ya Kurekebisha Mashirika ya Umma kubinafsisha mali ambazo hazijabinafsishwa. Mali hizo ni mashamba ya Kahawa ya Mbozi, kiwanda cha chai cha Dabaga, Mashamba ya ngano ya West

Kilimanjaro (Foster na Kanamondo), mashamba ya mahindi ya Mbozi na Namtumbo, mali za NMC zilizoko Mwanza, viwanda vya matunda vya Tangold vilivyoko Tanga na Dar es Salaam na ghala lililopo kiwanja Na. 192 Barabara ya Nyerere, Dar es Salaam.

Sheria na Kanuni za Kilimo

134. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2006/2007, Wizara itaendelea kufanya mapitio ya Sheria na Kanuni za Sekta ya kilimo ili kuhakikisha zinakidhi mahitaji ya sasa. Wizara itawasilisha Bungeni Muswada wa Sheria ya Mbolea utakaoweka utaratibu wa kusimamia uagizaji, utengenezaji, usambazaji na matumizi endelevu ya mbolea nchini. Aidha, Wizara itaendelea na mchakato wa kurazinisha Bodi za Mazao (*Rationalisation of Crop Boards)*. Mchakato huo utakamilika kwa kurekebisha Sheria zilizounda Bodi za Mazao. Marekebisho hayo yatawezesha Bodi kutekeleza majukumu yake ya usimamizi (*regulatory roles*) kikamilifu.

Kuhuisha na Kurekebisha Sheria

135. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa 2006/2007, Wizara itaendelea kufanya mapitio ya Sheria na Kanuni za Sekta ya Kilimo ili kuhakikisha zinakidhi mahitaji ya sasa au malengo ya kutungwa kwa sheria hizo. Aidha, Wizara itaendelea na mchakato wa kuandaa muswada wa Sheria ya Kilimo itakayotambua,

kulinda na kuendeleza maeneo ya kilimo nchini. Mswada wa sheria hiyo unatarajiwa kuwasilishwa Bungeni mwaka 2006/2007. Sheria itakayotungwa itasaidia katika kusimamia shughuli za kilimo kwenye maeneo yatakayopimwa na kuainishwa kwa kilimo. Sheria italenga katika kutofautisha matumizi mbalimbali ya ardhi kwenye maeneo ya kilimo na kuweka utaratibu wa kusimamia matumizi endelevu ya ardhi.

(l) Maendeleo ya Watumishi

136. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2006/2007, Wizara itaendelea kuimarisha uwezo wake wa kutoa huduma kwa wadau wa Sekta ya kilimo. Ili kutekeleza lengo hilo, Wizara itatekeleza mikakati ifuatayo:-

- Kuajiri watumishi 276 ili kuongeza nguvu kazi katika utoaji wa huduma;
- Kutekeleza mkakati wa Taifa wa Kudhibiti Rushwa pamoja na kuzingatia maadili katika Utumishi wa Umma. Wataalam watapatiwa mafunzo ya namna ya kutekeleza mikakati hiyo;
- Kutoa mafunzo kwa watumishi 100 ili kukidhi mahitaji ya Miundo yao ya Utumishi (*Schemes of Service*) ili watekeleze majukumu yao kwa ufanisi zaidi;
- Kuwapandisha vyeo watumishi 904 katika

madaraja mbalimbali kwa kuzingatia sera ya menejiment ya ajira katika utumishi wa umma;

- Kuelimisha na kuhamasisha watumishi kuzingatia masuala ya jinsia katika upangaji na utekelezaji wa majukumu yao; na
- Kuelimisha watumishi mbinu za kujikinga na maambukizi ya virusi vya UKIMWI. Watumishi watapatiwa elimu ya lishe bora kwa watu wanaoishi na virusi vya UKIMWI. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na wadau mbalimbali itaendelea kufanya utafiti wa kutoa teknolojia zinazoweza kupunguza harubu katika uzalishaji na pia itafanya utafiti wa kuzalisha mazao vyenye lishe bora kwa watu wanaoishi na Virusi vya UKIMWI.

SEHEMU YA VII: HITIMISHO

137. Mheshimiwa Spika, napenda kuhitimisha hotuba yangu kwa kuwashukuru Waheshimiwa Wabunge, hususan Kamati ya Bunge ya Kilimo na Ardhi na waheshimwa Wabunge waliochangia Hotuba za Waziri Mkuu, Mawaziri wa Fedha, Mipango Uchumi na Uwezeshaji kwa michango yenu mliyoitoa kuhusu masuala tunayopaswa kuyazingatia ili kilimo

kikue kwa kasi zaidi na hivyo kutoa mchango mkubwa katika kukuza uchumi, kuongeza ajira na kuondoa umaskini. Tutazingatia maoni na ushauri wenu katika utekelezaji wa mipango ya Wizara, hususan katika utekelezaji wa Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2005 kupitia Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo.

138. Mheshimiwa Spika, kama nilivyoeleza awali, Programu hiyo, ndiyo itakayotafsiri kwa vitendo utekelezaji wa Mkakati wa Maendeleo ya Sekta ya Kilimo (*Agricultural Sector Development Strategy – ASDS*) pamoja na Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini Tanzania (MKUKUTA) miongoni mwa wakazi wa Vijijini. Aidha, Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo inatekeleza dhana ya Serikali ya kupeleka madaraka kwa wananchi (*decentralization by devolution*) ili washiriki kikamilifu katika kuibua matatizo yanayowakabili, kupanga mipango ya kukabiliana nayo, kushiriki katika utekelezaji wa mipango hiyo na kufanya tathmini ya mafanikio ya utekelezaji wa mipango hiyo.

139. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza tija, mavuno na mapato kwa wakulima, ipo haja ya kuhakikisha wakulima wanaongeza matumizi ya pembejeo bora za kilimo hususan mbolea, mbegu bora na madawa ya kilimo. Ili kuwa na uhakika wa uzalishaji, hususan wa mazao ya chakula ni muhimu kuongeza maeneo ya kilimo cha

umwagiliaji endelevu. Kwa hiyo, Mpango wa Wizara wa mwaka huu ni hatua kubwa ya mwanzo katika kuielekeza nchi yetu katika ***Mapinduzi ya Kijani*** *(Green Revolution).* Viongozi na watendaji wote kwenye ngazi za Taifa, Mkoa na Wilaya wanatakiwa kutoa kipaumbele cha pekee katika kusimamia utekelezaji wa Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya ikiwa ni pamoja na kusimamia usambazaji wa mbolea yenye ruzuku ili kuhakikisha malengo yaliyowekwa yanafikiwa.

140. Mheshimiwa Spika, kama ilivyotamkwa katika Ilani ya CCM ya Uchaguzi Mkuu Mwaka 2005, Ushirika una nafasi muhimu sana ya kuleta mapinduzi katika kilimo kwa sababu Ushirika ndio njia kuu ya uwezeshaji kwa wananchi walio wengi kukusanya nguvu zao ili kujiletea maendeleo kwa haraka zaidi. Kwa hiyo natoa wito kwa wananchi hususan wakulima, kuanzisha na kujiunga na vyama vya ushirika na kuhakikisha wanachagua viongozi waadilifu na wanaowajibika ipasavyo kwa wanachama wao.

SEHEMU YA VIII: SHUKURANI

141. Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Viongozi wenzangu wa Wizara hii: Naibu Mawaziri; Mheshimiwa Hezekiah V. N. Chibulunje MB na Mheshimiwa Eng. Christopher K. Chiza MB, Katibu Mkuu, Bwana Peniel M. Lyimo na Naibu Katibu

Mkuu, Bwana Mohamed S. Muya na kwa niaba yangu mimi mwenyewe napenda kuchukua nafasi hii kutoa shukurani zetu za dhati kwa Mheshimiwa Rais kwa kututeua na kutukabidhi madaraka ya kuiongoza Wizara hii.

142. Mheshimiwa Spika, baada ya kutoa maelezo marefu kuhusu maendeleo na matatizo ya Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika, naomba nichukue nafasi hii kuzishukuru Nchi na Mashirika mbalimbali ya Kimataifa ambayo yamesaidia sana Wizara katika juhudi za kuendeleza Kilimo. Kwanza napenda kuzishukuru nchi za China, Canada, Denmark, Finland, India, Ireland, Israel, Italia, Japan, Korea ya Kusini, Marekani, Misri, Norway, Saudia, Sweden, Ubelgiji, Ufaransa, Uholanzi, Uingereza, Ujerumani na Uswisi. Nayashukuru pia Mashirika na Taasisi za Kimataifa zifuatazo: Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika, BADEA, UNDP, FAO, JICA, DFID, EU, UNICEF, UNIDO, WFP, IFAD, CIMMYT, CFC, ICRISAT, ASARECA, USAID, GTZ, IITA, DLCO-EA, IRLCO-CSA na Sasakawa Global 2000. Ushirikiano na misaada ya Nchi na Mashirika hayo bado tunayaihitaji ili tuweze kuendeleza Kilimo nchini.

143. Mheshimiwa Spika, napenda pia kutoa shukurani za dhati kwa wafanyakazi wenzangu nikianza na Manaibu Mawaziri Mheshimiwa Hezekiah V. N. Chibulunje MB na Mheshimiwa

Eng. Christopher K. Chiza MB kwa msaada na ushauri wao katika kutayarisha bajeti hii. Aidha, Katibu Mkuu Peniel M. Lyimo, Naibu Katibu Mkuu Mohamed S. Muya; Wakuu wa Idara na Wafanyakazi wa Wizara yangu pamoja na wale wa taasisi zilizo chini ya Wizara.

144. Mheshimiwa Spika, mwisho, lakini sio kwa umuhimu, napenda kutoa shukrani za pekee, kwa wakulima wa nchi hii kwa kazi kubwa wanayofanya katika uzalishaji wa mazao ya chakula na biashara.

SEHEMU YA IX: MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2006/2007

145. Mheshimiwa Spika, naomba sasa Bunge lako Tukufu liidhinishe jumla ya Shilingi 123,093,381,600 kwa ajili ya matumizi ya Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika kwa mwaka 2006/2007. Kati ya fedha hizo, Shilingi 77,280,932,000 ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida na Shilingi 45,812,449,600 ni kwa ajili ya shughuli za maendeleo. Kati ya fedha za maendeleo, Shilingi 8,353,994,000, sawa na asilimia 18.24 ni fedha za ndani na Shilingi 37,458,455,600, sawa na asilimia 81.76, ni fedha za nje.

Mheshimiwa Spika, Naomba Kutoa Hoja.

Kiambatisho Na. 1: *Upotevu wa Virutubisho vya Mimea kwa Mwaka Katika Afrika*

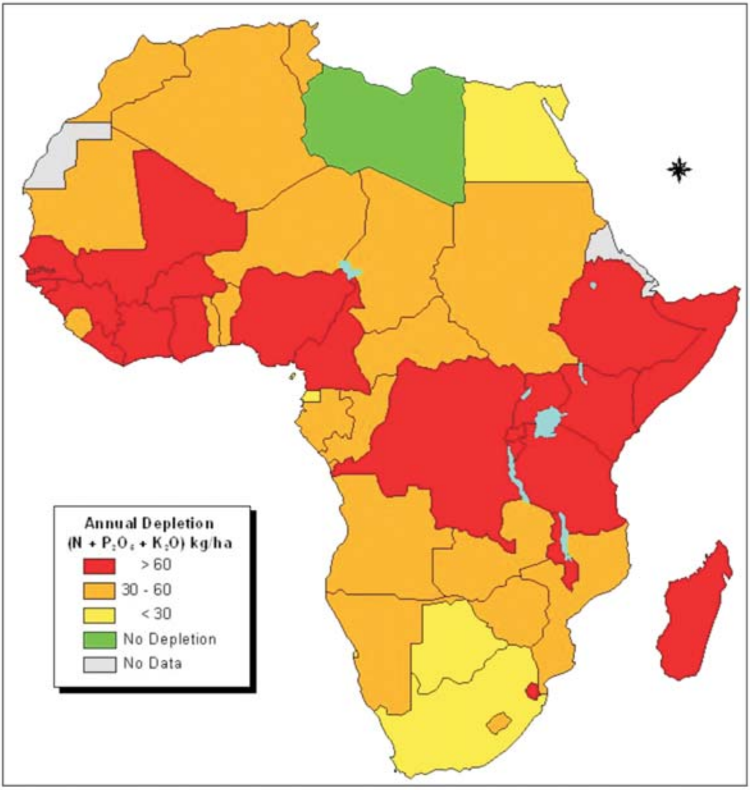

Chanzo: Abuja Africa Fertilizer Summit, June 2006

***Kiambatisho Na. 2(a):** Matumizi ya Mbolea kwa Kilo za Virutubisho vya Mimea kwa Hekta katika Nchi Mbalimbali*

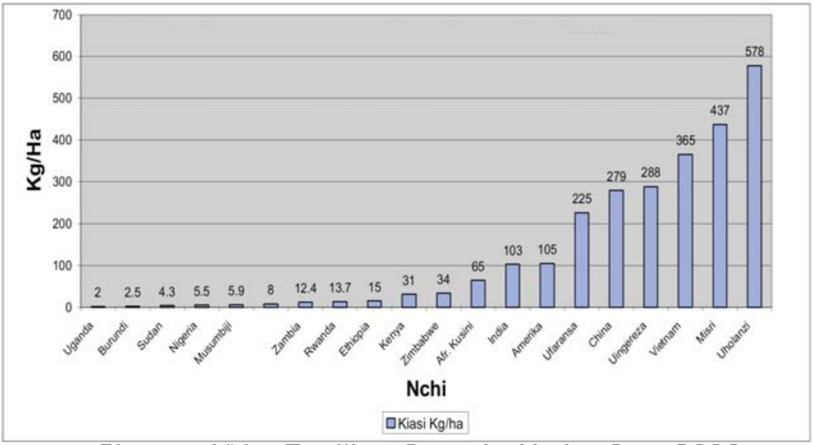

Chanzo: Africa Fertilizer Summit, Abuja , June 2006

***Kiambatisho Na. 2(b):** Matumizi ya Mbolea Tanzania 1972/1973 - 2004/2005*

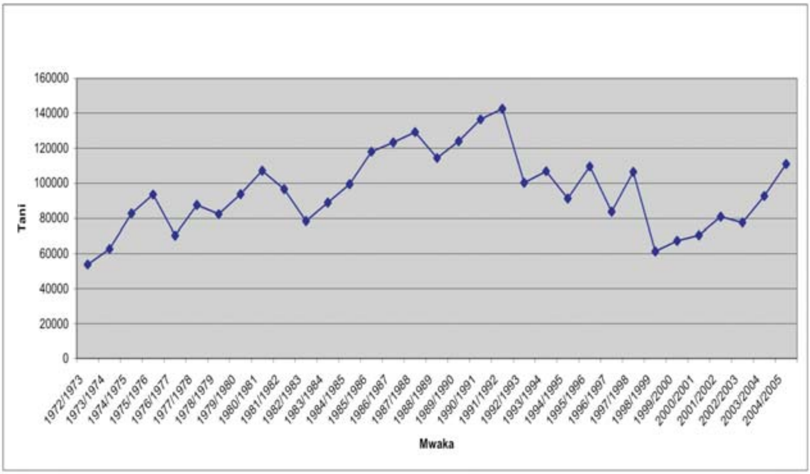

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

Kiambatisho Na.3(a): *Matumizi ya Mbolea Kikanda katika Nchi Zinazoendelea (Fertilizer Consumption in Developing Regions in millions of tonnes)*

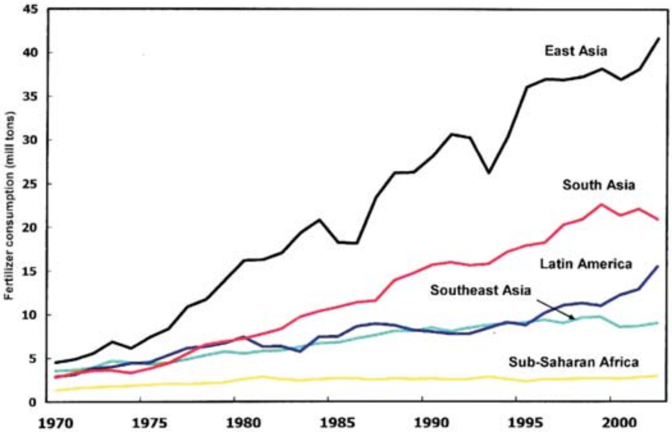

Chanzo: Africa Fertilizer Summit, Abuja, June 2006

Kiambatisho Na. 3(b): *Kipimo cha Kujitosheleza kwa Chakula kwa Kila Mtu Kikanda katika Nchi Zinazoendelea (Index of Food Production per capita in Developing Regions)*

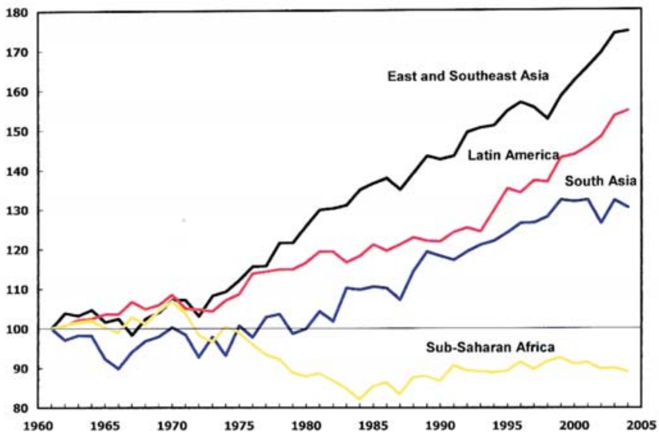

Source: FAOSTAT.

Kiambatisho Na. 4: Matarajio ya Upatikanaji wa Chakula 2006/2007

Mkoa	Mavuno	Mahitaji	Upungufu /Ziada	Kiwango cha Kujitosheleza kwa Chakula
Arusha	399,206	387,621	11,584	103
Coast	286,980	246,072	40,908	117
Dar es Salaam	90,776	711,549	-620,773	13
Dodoma	351,799	465,903	-114,105	76
Iringa	548,709	431,942	116,767	127
Kagera	786,408	595,448	190,960	132
Kigoma	658,583	516,711	141,872	127
Kilimanjaro	422,806	392,353	30,453	108
Lindi	287,795	215,006	72,789	134
Manyara	429,475	355,536	73,939	121
Mara	455,943	427,784	28,159	107
Mbeya	884,123	607,409	276,715	146
Morogoro	594,648	463,189	131,459	128
Mtwara	716,482	440,475	276,008	163
Mwanza	715,700	733,897	-18,196	98
Rukwa	560,181	380,793	179,388	147
Ruvuma	706,752	478,776	227,977	148
Shinyanga	498,010	689,894	-191,884	72
Singida	332,659	352,532	-19,873	94
Tabora	528,161	497,981	30,180	106
Tanga	473,072	342,944	130,128	138
Jumla	**10,728,269**	**9,733,814**	**994,455**	**110**

Chanzo: Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika

Kiambatisho Na. 5: Makisio ya Gharama ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo (Sh. milioni)

Maeneo ya Utekelezaji	**Jumla**
A. Ngazi ya Wilaya	
1. Uwekezaji	
Ruzuku ya Uwekezaji ya Msingi (DADG)	35,795
Ruzuku ya Uwekezaji ya Ushindani	100,085
Uwekezaji kwenye Umwagiliaji	1,493,366
2. Huduma za kilimo	
Ruzuku ya Maendeleo ya Ugani ya Msingi (EBG)	117,590
Ruzuku ya Maendeleo ya Ugani ya Ushindani	72,042
3. Ruzuku ya Kujenga Uwezo (A-CBG)	
a. Ruzuku ya Kujenga uwezo ya Msingi	22,909
b. Ruzuku Kujenga uwezo ya Ushindani	6,433
c. Utekelezaji kwa kushirikiana na ngazi ya Taifa	
Kuwajengea uwezo Wakulima	15,794
Kuwajengea uwezo watoa huduma wa Sekta binafsi	12,225
Jumla	**1,876,240**
B. Ngazi ya Taifa	
1. Huduma za Kilimo	
Utafiti na Mafunzo	94,312
Ugani	9,894
Mifugo	3,034
2. Irrigation	474,052
3. Uendelezaji Masoko na Sekta Binafsi	11,352
4. Uhakika na Upatikanaji wa Chakula	5,308
5. Uratibu, Ufuatiliaji na Tathimini	17,949
Jumla	**615,901**
Jumla ya Gharama za Programu	**2,492,141**

Kiambatisho Na. 6: Miradi ya Maendeleo Inayotekelezwa Chini ya Mfumo wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo

Project Title	Projects/Programme/Components	Regions	Districts	Financing	Management
Participatory Agricultural Development and Improvement Project (PADEP) (5 years project 2003 – 2008)	PADEP has two main components:	Morogoro	Morogoro Rural, Mvomero, Ulanga and Kilombero	US$ 70.0mil Contributed from World Bank (USD 56.58 mil) GoT (USD 1.59mil) and Local Communities (USD 11.83mil)	Ministry of Agriculture Food and Cooperatives
	Community Agric. Development Subproject.	Iringa	Iringa Rural		
	Community investment subprojects	Manyara	Babati, Hanga and Kiteto		
	Farmer group investment subprojects	Singida	Singida Rural, Iramba		
	Community capacity building	Arusha	Arumeru, Monduli and Karatu		
	Institutional strengthening and capacity building	Mtwara	Masasi		
	· District capacity building	Kilimanjaro	Hai, Rombo, Same, Mwanga and Moshi Rural		
	· National capacity building	Lindi	Mtwara		
	· Policy regulatory reform/private sector	Tanga	Handeni, Lushoto, Korogwe and Kilindi		
	· Strengthening of technical linkages				
	· Project management and coordination				
Agricultural Sector Programme Support (ASPS)	ASPS impelements the following components: Institutional support On farm seed multiplication District Agricultural Development Plans Private Agricultural Sector Support (develop business plans, loan guarantees, commercial agric.)	Iringa	Iringa Rural, Mufindi, Njombe, Makete, Ludewa, Kilolo	DANIDA and GOT US S 58.0m	Through the Regional Secretariat and Local Government Authority and Ministry of Agriculture Food and Cooperatives

Kiambatisho Na. 6: Miradi ya Maendeleo Inayotekelezwa Chini ya Mfumo wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo

Project Title	Projects/Programme/Components	Regions	Districts	Financing	Management
District Agricultural Sector Investment Project (DASIP) - (Under formulation)	Project Components will include the following: Support to farmer group formulation and enterprises management. · Support to community Development Activities. · Formulation of Micro-finance Institutions and provision of credit and marketing	Kigoma Mara	Kigoma Rural, Kasulu, Kibondo Bunda, Serengeti, Tarime and Musoma Rural	Total project cost is USD 78.3 million to be financed jointly by AfDB, GoT, LGA and the AfDB – USD 57.7 million (73.7%) GoT – USD 11.7 million (14.9%)	Ministry of Agriculture Food and Cooperatives through Project Office in
	· Project Management Project outputs are as follows:- · Farmers organized in participatory farmer groups able to increase agricultural production and profitability, groups able to demand productive agriculture related investments and services	Mwanza	Sengerema, Ukerewe, Geita, Magu, Kwimba and Misungwi	LGA – USD 3.4 million (4.3%)	
	· Targeted communities able to plan, access and manage agricultural investment support to purchase agricultural equipment and technology, establish agricultural-related micro-projects and infrastructure at the village, or establish medium size rural village infrastructure			Benefinaciaries – USD 5.6 million (7.1%)	
	· Farmers organized in SACCOS able to benefit from micro-finance and marketing services and engaged in farming as a business, rather than a subsistence agriculture	Kagera	Bukoba Rural, Ngara, Karagwe, Muleba and Biharamulo.		
	· Project co-ordinated and managed effectively in compliance with AfDB loan agreement, and effective M&E system established..	Shinyanga	Maswa, Meatu, Bariadi, Kahama, Shinyanga Rural, Kishapu and Bukombe		